

Konsten att uppmärksamma mänskliga rättigheter

*En kvalitativ intervjustudie om vilken roll konstnärliga uttryck spelar i
uppmärksammandet av mänskliga rättigheter hos fyra icke-statliga
organisationer*

Linnea Ljungberg

Avdelningen för mänskliga rättigheter

Historiska institutionen

Kurskod: MRSK62

Termin: Vårterminen 2023

Handledare: Ida Scherman

Omfång: 12 927 ord

Tack till intervjupersonerna som delade med sig av sin tid och sina erfarenheter för att vara med och bidra till den här uppsatsen

Sammanfattning och nyckelord

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka vilken roll konstnärliga uttryck spelar i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter hos fyra icke-statliga organisationer, vilka är *Lunds Fontänbus*, *Rädda Barnen Lund*, *Amnesty International Sverige* och *Human Rights Watch Sverige*. Det här syftet undersöks med hjälp av fyra semistrukturerade intervjuer med fem intervjupersoner som arbetar hos eller samarbetar med de icke-statliga organisationerna. Intervjuerna analyseras med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys som utgår från ett teoretiskt ramverk bestående av sex olika punkter. Dessa punkter fokuserar på hur nära konstnärliga uttryck ligger till hands för de icke-statliga organisationerna i deras respektive arbete med att uppmärksamma mänskliga rättigheter. Resultatet av undersökningen och analysen leder fram till en slutsats som visar att konstnärliga uttryck spelar både en huvudroll och en biroll i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter hos de fyra icke-statliga organisationerna, varav den tydligaste rollen handlar om konstens kraft att beröra för att kunna påverka, samtidigt som konstnärliga uttryck också agerar som en alternativ arbetsmetod. Den avslutande diskussionen hänvisar till olika delar av uppsatsen för att diskutera konstnärliga uttryck som en slags arbetsmetod. Diskussionen lämnar också över en del frågor som kan vara intressanta för framtida forskning.

Nyckelord: Konstnärliga uttryck, mänskliga rättigheter, icke-statliga organisationer, semistrukturerade intervjuer, ett teoretiskt ramverk, aktivism, kreatörer.

Abstract and keywords

Title: *The art of drawing attention to human rights* - A qualitative interview study about the role that artistic expressions play in drawing attention to human rights at four non-governmental organizations.

The aim of this thesis is to examine the role that artistic expressions play in drawing attention to human rights at four non-governmental organizations, which are *Lunds Fontänbus*, *Rädda Barnen Lund*, *Amnesty International Sweden* and *Human Rights Watch Sweden*. This purpose is examined by using four semistructured interviews with five interviewees who work at or collaborate with the non-governmental organizations. The interviews are analyzed by using a qualitative content analysis that is based on a theoretical framework that consists of six different points. These points focus on how closely connected artistic expressions are to the non-governmental organizations in their respective work of drawing attention to human rights. The result of the study leads to a conclusion that shows that artistic expressions play both a main role and a secondary role in drawing attention to human rights in the four non-governmental organizations, of which the most prominent role is about the power of art to affect in order to influence, while artistic expressions also act as an alternative work method. The final discussion refers to various parts of the study to discuss artistic expressions as a form of work method. The discussion also leaves some questions that may be interesting for future research.

Keywords: Artistic expressions, human rights, non-governmental organizations, semistructured interviews, a theoretical framework, activism, artists.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar	8
1.2. Material och avgränsningar	9
1.2.1. Primär - och sekundärmaterial	9
1.2.2. Referenshantering och källkritik	11
1.3. Forskningsetiska bedömningar	12
1.4. Bakgrund	13
2. Litteraturoversikt och tidigare forskning	15
2.1. Konstnärliga uttryck och aktivism i teorin	15
2.2. Konstnärliga uttryck och aktivism i praktiken	17
3. Metod och teori	20
3.1. Semistrukturerade intervjuer och en kvalitativ innehållsanalys	20
3.2. Ett teoretiskt ramverk	22
3.2.1. Tre betydelser av mänskliga rättigheter	22
3.2.2. Olika slags konstnärliga uttryck i olika slags sammanhang	23
3.2.3. Skapandeprocessen och dess konsekvenser	24
3.2.4. Två typer av aktivism	26
4. Undersökning och analys	27
4.1. Användandet av konstnärliga uttryck	27
4.1.1. Mänskliga rättigheter	27
4.1.2. Aktiviteterna	29
4.1.3. Människorna och miljöerna	30
4.2. Konstnärliga uttryck som tillvägagångssätt	32
4.2.1. Fördelar och nackdelar	32
4.2.2. Meningsskapande	34
4.2.3. Effektivitet och legitimitet	36

5. Slutsats och diskussion	39
5.1. Huvudrollen eller birollen?	39
5.2. En slags arbetsmetod?	40
6. Referenser	42
7. Bilagor	47
7.1. Bilaga 1: Informations - och samtyckesbrev	47
7.2. Bilaga 2: Intervjufrågor	48

1. Inledning

You can't help it. An artist's duty, as far as I'm concerned, is to reflect the times.¹

Nina Simone.

Är tavlan på konstmuseet verkligen ett politiskt ställningstagande? Är låten i hörlurarna egentligen en kampsång? Talar skådespelarna i teaterföreställningen om någonting viktigt mellan raderna? Dessa frågor kan leda till funderingar om vilken roll konstnärliga uttryck spelar när det handlar om att påverka och förändra samhället. Citatet från Nina Simone pekar på att en kreatör inte kan komma undan ett ansvar kring att reflektera om samtiden. Ett exempel som kan kopplas till citatet kommer från Grammy Awards 2023 när Shervin Hajipour vann i den nya kategorin *Best Song For Social Change* för sin låt *Baraye*. Låten är en protestsång som gavs ut på Shervins egen Instagram under protesterna i Iran som tog fart under hösten 2022. Låten fick stor uppmärksamhet och blev en slags symbol för protesterna. Priset på själva galan delades ut av presidentfrun i USA, Jill Biden, som talade om låtens mäktiga och viktiga budskap.²

Ett annat aktuellt exempel som istället pekar på konstens irrelevans kommer från klimataktivisterna från den brittiska organisationen Just Stop Oil som utförde en politisk aktion i oktober 2022. Två aktivister slängde tomatsoppa på konstverket *Sunflowers* av Vincent Van Gogh på National Gallery i London och efteråt sade en av aktivisterna det här: "Are you more concerned about the protection of a painting or the protection of our planet and people?"³. Här framställer aktivisten konsten som någonting opolitiskt och som någonting som stjälar uppmärksamhet från viktiga politiska frågor, som klimatfrågan i det här fallet.

Dessa exempel visar två motstridiga sidor och rollen konstnärliga uttryck spelar blir på så vis otydlig. Om konstnärliga uttryck är bra eller dåliga och om konstnärliga uttryck är politiska eller inte kommer att undersökas närmare i den här uppsatsen. Med en blick på konstnärliga uttryck som en slags arbetsmetod i förhållande till specifikt *mänskliga rättigheter* kan uppsatsen börja ta form.

¹ Goodreads, Nina Simone, *Goodreads*, 2023, (Hämtad 2023-05-12).

² Grammy Awards, Shervin Hajipour Receives Best Song For Social Change Award For "Baraye", *Grammy Awards*, 2023, (Hämtad 2023-05-24).

³ Gayle, Damien, "Just Stop Oil activists throw soup at Van Gogh's Sunflowers", *The Guardian*, 14 oktober 2022, (Hämtad 2023-05-24).

1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar

Relationen mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter är följaktligen uppsatsens tema. En sådan relation kan ta väldigt många olika former och därför behöver uppsatsens omfattning och perspektiv avgränsas. Till en början är uppsatsens definition av konstnärliga uttryck bred och inkluderande, men för att förtydliga definitionen kan ändå några kategorier användas som stöd. Dessa kategorier utgår från antologin *Peacebuilding and the Arts* där konstnärliga uttryck har delats upp i kategorierna bildkonst, musik, litteratur, film, teater och dans.⁴ Uppsatsens definition av mänskliga rättigheter fokuserar främst på mänskliga rättigheter som politisk praktik och utgår från antologin *Mänskliga rättigheter i samhället* där mänskliga rättigheter som koncept knyts till olika definitioner och analyseras med olika perspektiv.⁵

Under arbetsprocessens gång har uppsatsens omfattning och struktur ändrats, anpassats och förtydligats. Först fanns en nyfikenhet kring att endast granska stora människorättsorganisationer. Därefter tillkom en idé om att även granska den närmaste omgivningen, som i det här fallet var Lunds kommun. På så vis gjordes en avgränsning till att fokusera på två nationella människorättsorganisationer och på två lokala organisationer i Lund som arbetar med eller nära mänskliga rättigheter. De fyra icke-statliga organisationerna som valdes ut var *Lunds Fontänhus*, *Rädda Barnen Lund*, *Amnesty International Sverige* och *Human Rights Watch Sverige*. Genom den här avgränsningen är uppsatsens syfte att undersöka vilken roll konstnärliga uttryck spelar i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter hos fyra icke-statliga organisationer. Två frågeställningar har formulerats för att kunna undersöka det här syftet:

- Hur använder de fyra icke-statliga organisationerna konstnärliga uttryck i sina respektive arbeten med att uppmärksamma mänskliga rättigheter?
- Hur ser de fyra icke-statliga organisationerna på användandet av konstnärliga uttryck som ett tillvägagångssätt för att uppmärksamma mänskliga rättigheter?

För att kunna besvara frågeställningarna kommer fyra semistrukturerade intervjuer med fem intervjupersoner som arbetar hos eller samarbetar med de icke-statliga organisationerna att analyseras med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys som utgår från ett teoretiskt ramverk bestående av sex olika punkter. Dessa punkter fokuserar på hur *nära* konstnärliga uttryck ligger till hands för de icke-statliga organisationerna i deras respektive arbete med att uppmärksamma mänskliga rättigheter. Rubrikerna för punkterna i det teoretiska ramverket är: (1) *Mänskliga rättigheter*,

⁴ Hawksley, Theodora & Mitchell, Jolyon. Introduction. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 1-31. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok, s. 15.

⁵ Arvidsson, Malin, Halldenius, Lena & Sturfelt, Lina (red.). *Mänskliga rättigheter i samhället*. Malmö: Bokbox Förlag, 2018.

(2) *Aktiviteterna*, (3) *Människorna och miljöerna*, (4) *Fördelar och nackdelar*, (5) *Meningsskapande* och (6) *Effektivitet och legitimitet*. Uppsatsens syfte och struktur har anammats med en förhoppning om att den specifika konstellationen av de fyra icke-statliga organisationerna tillsammans med det teoretiska ramverket skulle kunna bidra med ytterligare exempel och hållpunkter i den akademiska diskussionen om relationen mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter.

1.2. Material och avgränsningar

Uppsatsens frågeställningar kommer att besvaras med hjälp av ett primärmaterial bestående av fyra semistrukturerade intervjuer med fem intervjupersoner som arbetar hos eller samarbetar med Lunds Fontänhus, Rädda Barnen Lund, Amnesty International Sverige och Human Rights Watch Sverige.⁶ Med hjälp av ett sekundärmaterial bestående av information från webbsidor, forskningsartiklar, antologier, böcker, en rapport och en avhandling kommer uppsatsens primärmaterial att hanteras väl, tolkas metodiskt och förstås bättre. Referenshantering och källkritik kommer också att presenteras för att understryka vikten av att använda ett rimligt och trovärdigt material i en undersökning.

1.2.1. Primär - och sekundärmaterial

Valet att använda fyra semistrukturerade intervjuer som uppsatsens primärmaterial gjordes eftersom semistrukturerade intervjuer bedömdes vara den mest effektiva metoden för att få tillgång till ett material som kunde analyseras i förhållande till syftet. Att tala direkt till de icke-statliga organisationerna var att föredra istället för att granska deras arbete på tillhörande webbsidor och sociala medier. Detta eftersom det inte fanns mycket material på internet och eftersom materialet som ändå hittades inte var tillräckligt omfattande.

Fyra semistrukturerade intervjuer ansågs kunna hjälpa till med att forma ett tillräckligt brett och innehållsrikt primärmaterial. Ett större antal intervjuer med fler icke-statliga organisationer hade självfallet kunnat bidra till uppsatsens primärmaterial, men enligt ramen för den här uppsatsen är antalet organisationer tillräckliga och skapar dessutom en givande balans mellan två lokala exempel och två nationella exempel. Den centrala motiveringen till fokuseringen på enbart fyra intervjuer är att uppsatsens syfte bedöms kunna besvaras tydligt och djupgående med just den här mängden primärmaterial. En kvantitativ ingång hade kunnat bidra med andra perspektiv, men i den här uppsatsen kommer istället de icke-statliga organisationernas arbete att analyseras med en kvalitativ och tydligt teoretisk ingång. Att just Lunds Fontänhus, Rädda Barnen Lund, Amnesty

⁶ Intervjuerna kommer att källhänvisas i inledningens bakgrundsdel och i det fjärde avsnittet som presenterar undersökningen och analysen.

International Sverige och Human Rights Watch Sverige valdes ut kommer att förklaras mer i det tredje avsnittet där uppsatsens metod presenteras mer djupgående.

Sekundärmaterial är nogt utvalt för att skapa en omfattande förståelse av uppsatsens alla delar. Inledningen tog upp exempel från *Goodreads*, *Grammy Awards* och *The Guardian*. Definitionerna av konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter utgick från antologierna *Peacebuilding and the Arts* och *Mänskliga rättigheter i samhället*. För att utforska vilka människorättsorganisationer som skulle kunna vara relevanta i förhållande till uppsatsen användes *CONCORD Sveriges* webbsida.⁷ Detta eftersom det är en plattform som samlar organisationer som vill påverka utvecklingspolitiken i Sverige och EU.⁸ Webbsidan *Lunds kommuns föreningsportal* användes också för att hitta lokala organisationer att intervjua.⁹ *Umeå universitets* webbsida användes för att få exempel och förklaringar på källhänvisningar med fotnoter enligt Oxfordstilen.¹⁰ De icke-statliga organisationernas egna webbsidor bidrog till inledningens bakgrundsdel.¹¹

Vidare består uppsatsens sekundärmaterial av texterna som bidragit till källkritik, forskningsetiska bedömningar och metodval. Här har specifikt fyra kapitel av den omfattande antologin *The Oxford Handbook of Qualitative Research* använts till uppsatsen.¹² Tre kapitel återfinns som referenser i olika delar av uppsatsen medan introduktionskapitlet har använts för att skapa en helhetsbild och förståelse till uppsatsarbetet.¹³ Utöver detta användes *Uppsatsinstruktionen* från avdelningen för mänskliga rättigheter vid Lunds universitet i skapandet av ett informations- och samtyckesbrev.¹⁴ Även metodboken *Samhällsvetenskapliga metoder* användes för att forma ett urval till intervjuerna.¹⁵

Uppsatsens andra avsnitt, som innehåller en litteraturöversikt och tidigare forskning, kommer att presentera sekundärmaterial som hämtats från webbsidan *LUBsearch*, vilken är en digital samling av tryckt och digitalt material vid Lunds universitet.¹⁶ Texterna i det här avsnittet kommer från tre antologier, två böcker och tre forskningsartiklar. Urvalet av texter i det andra avsnittet har gjorts för att kunna presentera flera olika perspektiv, men inte för många eller för spretiga. Exempelen har tagits med för att visa på olika argument om en potentiell koppling mellan konstnärliga uttryck och

⁷ CONCORD Sverige, Startside, *CONCORD Sverige*, 2020, (Hämtad 2023-04-26).

⁸ CONCORD Sverige, Det här är vi - Medlemmar, *CONCORD Sverige*, 2020, (Hämtad 2023-04-26).

⁹ Lunds kommun, Hitta förening, *Lunds kommun*, 2022, (Hämtad 2023-04-26).

¹⁰ Umeå universitet, Oxford - skriva referenslista, *Umeå universitet*, 2019, (Hämtad 2023-04-27).

¹¹ Webbsidorna kommer att källhänvisas i inledningens bakgrundsdel.

¹² Leavy, Patricia (red.). *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok.

¹³ Leavy, Patricia. Introduction. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 1-20. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok.

¹⁴ Halldenius, Lena & Tullberg, Andreas. *Uppsatsinstruktionen*. Lund: Avdelningen för mänskliga rättigheter på Lunds universitet, 2022. PDF (Hämtad 2023-04-18), s. 10.

¹⁵ Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e upplagan, Stockholm: Liber, 2018.

¹⁶ Lunds universitet, LUBsearch, *Lunds universitet*, 2023. (Hämtad 2023-04-27).

aktivism. De praktiska exemplen är utvalda för att spegla olika kontexter från flera platser i världen samtidigt som enbart fyra platser presenteras. Det hade kunnat presenteras många fler exempel, men de valda exemplen anses vara tillräckligt många och tillräckligt breda för att kunna skapa en förståelse inför undersökningen och analysen.

LUBsearch användes även delvis för att hämta sekundärmaterial till uppsatsens teoretiska ramverk. Det tredje avsnittet, som innehåller det teoretiska ramverket, kommer att presentera sekundärmaterial bestående av en rapport, en avhandling, en forskningsartikel och tre antologier. Dessa texter valdes ut eftersom de bidrog med teorier och perspektiv som passade till uppsatsens syfte och teoretiska ingång.

1.2.2. Referenshantering och källkritik

Uppsatsens referenssystem utgår från Oxfordsystemet. Hjälp och stöd har hämtats från Umeå universitets webbsida om hur man skriver källhänvisningar med fotnoter enligt Oxfordstilen.¹⁷ Just det här universitetet och den här webbsidan valdes ut som stöd eftersom informationen är bred och hjälpsam. Framförallt användes webbsidan som stöd till att skapa referenser till intervjuerna. I uppsatsens undersökning och analys kommer intervjupersonerna att beskrivas som *Intervjupersonen från (sätt in den specifika icke-statliga organisationen)* och referenserna kommer att hänvisa till en intervju i sin helhet. Om ett citat presenteras kommer referensen även att innehålla en sidnumrering från ett dokument som innehåller alla de transkriberade och kodade intervjuerna.

En källkritisk hållning har varit nödvändig att inta för att kunna hämta sekundärmaterial till uppsatsen som har god validitet samt reliabilitet. Detta gjordes genom att använda Lunds universitets egen webbsida LUBsearch.¹⁸ Här har olika sökord använts i sökningarna efter sekundärmaterial, som till exempel: Art, human rights, activism, politics och art-based activism. Genom att göra avancerade sökningar på LUBsearch har samtliga artiklar och de flesta böcker och antologier som återfinns i uppsatsen kunnat säkerställas som *peer-reviewed*.

Även i själva utförandet av undersökningen har en källkritisk hållning intagits. Svend Brinkmann talar om att intervjufrågor ofta konstrueras på ett särskilt sätt för att intervjupersonen ska kunna beskriva någonting hellre än reflektera över någonting. Intervjufrågor som går in på stora och komplexa frågor kan göra intervjumaterialet svårt att tolka och dessutom svårt att använda i ett forskningssyfte.¹⁹ Vidare talar Brinkmann om att tolka intervjupersonernas subjektiva bilder och han pekar på att det mänskliga minnet inte alltid kan göra en ren och perfekt återberättelse av det som har hänt, men att det samtidigt finns problem med att förneka människans kommunikativa

¹⁷ Umeå universitet, Oxford - skriva referenslista, *Umeå universitet*, 2019, (Hämtad 2023-04-27).

¹⁸ Lunds universitet, LUBsearch, *Lunds universitet*, 2023, (Hämtad 2023-04-27).

¹⁹ Brinkmann, Svend. Unstructured and Semistructured Interviewing. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 424-456. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok, s. 437.

förmåga till att mer eller mindre kunna formulera tidigare erfarenheter på ett noggrant sätt.²⁰ Intervjufrågorna skrevs med detta i åtanke och hanterandet av intervjumaterialet gjordes med den här källkritiska ingången. Eftersom uppsatsen använder ett teoretiskt ramverk har en källkritisk och opartisk hållning också intagits i skapandet av en deduktiv och induktiv balans. Intervjufrågorna formades utifrån det teoretiska ramverket samtidigt som det skapades rum för intervjupersonerna att gå utanför intervjufrågorna under intervjuerna. Den kvalitativa innehållsanalysen av intervjumaterialet utgick från det teoretiska ramverket samtidigt som andra mönster och poänger från intervjuerna togs emot och bearbetades.

Uppsatsens intervjupersoner står som representanter för fyra icke-statliga organisationer och även om det är inkorrekt att säga att intervjupersonens svar på intervjufrågorna är en definitiv sanning för hela organisationen som hen representerar, är intervjupersonens svar på intervjufrågorna ändå relevanta och användbara för att kunna kopplas samman med organisationen. Detta eftersom intervjupersonen arbetar specifikt med konstnärliga uttryck hos eller tillsammans med organisationen. Mer om intervjupersonernas roller gentemot de icke-statliga organisationerna kommer att presenteras i inledningens bakgrundsdel.

1.3. Forskningsetiska bedömningar

Sammantaget är de forskningsetiska bedömningarna riktade till de semistrukturerade intervjuerna som utgör uppsatsens primärmaterial. Detta eftersom intervjuerna skulle kunna beröra känsliga områden även om intervjuerna inte var tänkta att vara alltför personliga. I planerandet av intervjuerna gjordes forskningsetiska bedömningar. Anna Traianous kapitel i *The Oxford Handbook of Qualitative Research* användes som hjälp genom att ge en övergripande bild av vilka forskningsetiska bedömningar som kan vara värda att tänka på i kvalitativ forskning. Traianou nämner att människors självbestämmande ofta beskrivs som en viktig del att tänka på när intervjuer används som metod och att detta kan uttryckas i ett mer eller mindre krav på att informera om studien och fråga om samtycke i förväg.²¹ Intervjuerna samt intervjufrågorna planerades och strukturerades på så vis med en intention om att skapa ett bekvämt och respektfullt intervjuklimat. En bedömning gjordes även kring vilken information som var viktig att framföra till intervjupersonerna innan intervjuerna skulle äga rum.

Forskningsetiska bedömningar gjordes även under intervjuerna och i hanterandet av intervjumaterialet. Traianou poängterar att det kan vara värdefullt att reflektera kring relationen mellan forskaren och intervjupersonen genom att tänka på exempelvis anonymisering av

²⁰ Brinkmann, *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, s. 449.

²¹ Traianou, Anna. The Centrality of Ethics in Qualitative Practice. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 86-110. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok, s. 88.

intervjupersonerna.²² I den här uppsatsen kommer därför intervjupersonerna att beskrivas med sina arbetstitlar, men inte med sina namn, för att det inte är nödvändigt att nämna deras namn samt för att det ska finnas en möjlighet för intervjupersonerna att vara privata.

Under intervjuerna hade jag som intervjuare med mig en tanke från Traianou om att en intervju ofta är “relatively unstructured in character and carried out in territory that is not controlled by the researcher”²³ och därför försökte jag att vara följsam och anpassa mig till intervjupersonens schema och arbetsmiljö. Svend Brinkmann bidrog också med en tanke om intervjuarens roll och om potentiella utmaningar under en intervju, bland annat för han fram att det är vanligt att en intervjuperson vill göra ”rätt” och behaga.²⁴ Därför försökte jag bland annat tydliggöra att det inte fanns några rätta eller felaktiga svar samt ge intervjupersonerna tid att tänka efter. Även i kodningen av intervjumaterialet bidrog Brinkmann med en tanke om att svaren som en forskare försöker hitta och analysera hos ett intervjumaterial ofta är många, rika på olika perspektiv och motsägelsefulla, vilket kräver att försiktiga tolkningar görs.²⁵ Processen efter att intervjuerna ägt rum präglades därför av en noggrannhet i både transkriberingen av och i analysen av intervjumaterialet.

1.4. Bakgrund

Här kommer de fyra icke-statliga organisationernas respektive arbete att sammanfattas för att visa vilka som ligger bakom uppsatsens primärmaterial. I uppsatsen kommer de två lokala icke-statliga organisationerna, Lunds Fontänhus och Rädda Barnen Lund, att paras ihop. De två nationella icke-statliga organisationerna, Amnesty International Sverige och Human Rights Watch Sverige, kommer också att paras ihop. Den här uppdelningen har gjorts för att göra läsningen enklare och för att skilja på den lokala nivån och den nationella nivån.

Inledningsvis fokuserar Lunds Fontänhus på frågor relaterade till psykisk ohälsa och är en del av Fontänhusrörelsen, en rörelse som består av religiöst och politiskt obundna verksamheter som riktar sig till personer som har eller har haft kontakt med psykiatri. Organisationens syfte handlar om att stärka människor med psykisk ohälsa på olika nivåer.²⁶ På individnivå erbjuder Lunds Fontänhus olika aktiviteter och under vardagarna anordnas arbetsinriktade dagar för medlemmarna.²⁷ Organisationen arbetar också på en samhällsnivå genom att belysa frågor kring psykisk ohälsa och om vad som krävs för att skapa ett tillgängligare samhälle.²⁸ Intervjupersonen från Lunds Fontänhus är projektledare i ett projekt som heter Joint Attention, vilket är ett projekt

²² Traianou, *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, s. 91.

²³ Ibid., s. 94.

²⁴ Brinkmann, *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, s. 434.

²⁵ Ibid., s. 439.

²⁶ Lunds Fontänhus, Vad är ett Fontänhus?, *Lunds Fontänhus*, 2023, (Hämtad 2023-04-17).

²⁷ Lunds Fontänhus, Om Lunds Fontänhus, *Lunds Fontänhus*, 2023, (Hämtad 2023-04-17).

²⁸ Lunds Fontänhus, Vad är ett Fontänhus?, *Lunds Fontänhus*, 2023, (Hämtad 2023-04-17).

som fokuserar på att skapa kreativa processer parallellt med att erbjuda individuellt stöd rörande framtid, fritid, studier och arbete för människor med psykisk ohälsa.²⁹

Rädda Barnen Lund är en lokalförening till den nationella organisationen Rädda Barnen. Organisationen arbetar för att stärka barns rättigheter och har som mål att varje barn ska växa upp med lika villkor. Detta fokuserar Rädda Barnen Lund på genom att driva olika projekt som täcker allt från att informera om barns rättigheter till att anordna aktiviteter som stärker barn och unga vuxna.³⁰ Intervjupersonen från Rädda Barnen Lund är egentligen anställd någon annanstans och därför samarbetar intervjupersonen med Rädda Barnen Lund i ett konstprojekt som riktar sig till ukrainska barn. Intervjupersonens arbetstitel i projektet är bildpedagog.³¹

Amnesty International är en internationell människorättsorganisation som också finns i Sverige. Organisationens arbete består av att förverkliga mänskliga rättigheter genom att påverka makthavare och regeringar, organisera en opinion, skapa uppmärksamhet och avslöja kränkningar av de mänskliga rättigheterna.³² Amnesty International Sverige har kontor i Stockholm, Göteborg och Malmö och det finns även flera lokalföreningar i flera delar av landet.³³ De två intervjupersonerna från Amnesty International Sverige är konstnärer och är med i gruppen Grupp 137, vilka samarbetar med Amnesty i Göteborg.³⁴

Human Rights Watch är också en internationell människorättsorganisation som finns i Sverige. Organisationen arbetar med att identifiera brott mot och försvara de mänskliga rättigheterna. Detta gör de genom tre utgångspunkter, vilka är *Investigate, Expose, Change*. Tillsammans formar de tre utgångspunkterna organisationens arbete med en fokusering på att utreda brott mot de mänskliga rättigheterna, skriva rapporter och ha ett strategiskt påverkansarbete.³⁵ Intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige är projektledare för Creators Society, vilket är ett nätverk för kreatörer som vill använda sin konst och sina plattformar för att skapa en förändring för mänskliga rättigheter.³⁶

²⁹ Lunds Fontänhus, Joint Attention, *Lunds Fontänhus*, 2023, (Hämtad 2023-04-27).

³⁰ Rädda Barnen, Rädda Barnens lokalförening i Lund, *Rädda Barnen*, 2023, (Hämtad 2023-04-17).

³¹ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

³² Amnesty International Sverige, Vår metod - hur jobbar vi?, *Amnesty International Sverige*, (Hämtad 2023-04-19).

³³ Amnesty International Sverige, Kontakta oss, *Amnesty International Sverige*, (Hämtad 2023-04-19).

³⁴ Intervjuperson 1 och 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

³⁵ Human Rights Watch, Sverige, *Human Rights Watch*, 2023, (Hämtad 2023-04-19).

³⁶ Intervjuperson från Human Rights Watch, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

2. Litteraturöversikt och tidigare forskning

Uppsatsens fokusering på relationen mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter kommer att underbyggas av tidigare forskning som har bidragit med argument om huruvida konstnärliga uttryck i olika former hänger samman med aktivism. Det här kapitlet har delats upp i rubrikerna: *Konstnärliga uttryck och aktivism i teorin* och *Konstnärliga uttryck och aktivism i praktiken* eftersom en del av litteraturen har utgått från teoretiska ståndpunkter och en del av litteraturen har format argument utifrån praktiska erfarenheter. Sammantaget bidrar dessa två kategorier med olika ingångar och breda exempel som ger en övergripande bild av forskningsläget som uppsatsen vilar på.

2.1. Konstnärliga uttryck och aktivism i teorin

The arts are unique in their capacity to stimulate our imagination across emotional, sensory, and cognitive levels, and can use these multimodal stimulations to invigorate criticality toward the status quo.³⁷

En tanke som kan upptäckas i ovanstående citat, och även i litteraturen, är konstens kapacitet att väcka känslor och idémässigt utmana det vedertagna. Finns det således en inbyggd aktivism hos konstnärliga uttryck eller är konst helt enkelt bara konst? Den här frågan är omdiskuterad och kan analyseras med flera olika perspektiv. Till att börja med talar Bram Ieven, Eliza Steinbock och Marijke de Valck om begreppet “aesthetic resilience”³⁸ i antologin *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience* och pekar på att en nyliberal samhällsutveckling har skapat “social erosion in all corners of the world”³⁹. I den här kontexten har konsten tillsammans med civilsamhället fått försämrade möjligheter till att formas och ta plats. Författarna beskriver att aesthetic resilience handlar om hur en kreatör via sitt skapande visar en motståndskraft och går igenom en återhämtningsprocess som en reaktion på den här samhällsutvecklingen. Konsten blir på så vis en slags optimistisk motståndskraft eftersom den stimulerar människors “political imagination”⁴⁰ och formar en plats där människor får utrymme till att reflektera kring samtiden.⁴¹

Theodora Hawksley och Jolyon Mitchell tar en liknande riktning i antologin *Peacebuilding and the Arts* och fokuserar på relationen mellan konstnärliga uttryck och fredsbyggande. De menar att konstnärliga uttryck bland annat kan främja medmännisklighet, läka trauman och bygga broar

³⁷ Steinbock, Eliza, Ieven, Bram & Valck, Marijke de (red.). *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience*. New York: Routledge, 2021. E-bok, s. 19.

³⁸ Steinbock, Ieven & Valck. *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience*, s. 3.

³⁹ Ibid., s. 1.

⁴⁰ Ibid., s. 3.

⁴¹ Ibid., s. 3.

mellan olika kulturella, etniska, religiösa och sociala klyftor. Hawksley och Mitchell understryker dock att konstnärliga uttryck i sig inte besitter dessa förmågor, utan att det handlar om hur konstnärliga uttryck används.⁴² De fokuserar på fyra användningsområden som är *communication*, *bearing witness*, *empathy* och *healing*.⁴³ Här talar de om att konstnärliga uttryck skulle kunna användas för att bemöta och hantera konflikter samt för att förstå och bearbeta konflikter. Hawksley och Mitchell menar att dessa användningsområden kan vara hjälpsamma för att undersöka vilken konstruktiv roll som konstnärliga uttryck kan spela i ett fredsbyggande arbete.⁴⁴

Att konst kan fungera som ett politiskt motstånd och vara en fredsbyggande kraft behöver inte motsägas, men Alana Jelinek menar att konstens värde inte består i att förändra eller påverka, utan att konstens värde istället kan förstås som “a knowledge-forming discipline”⁴⁵ som existerar utan specifika mål.⁴⁶ I boken *This Is Not Art: Activism and Other 'Not-Art'* tar Jelinek också fram en kritik mot en nyliberal samhällsutveckling och menar att konstvärlden har replikerat den här utvecklingen och därför tenderat att vara apatisk. Hon trycker på att konstens värde ser ut som ett medel i den nyliberala ordningen och att konst på så vis relateras till frågor om pengar och effektivitet. Detta utmanar följaktligen den konstnärliga friheten och förståelsen av konst som en egen praktik.⁴⁷ Jelinek talar vidare om hur konst ryms inom ramarna för idéskapande och att olika tänkbara idéer som kopplar konst till förändring och påverkan hamnar utanför och egentligen är någonting annat:

At times, art creates radical new stories that profoundly alter our way of seeing, disrupting the order of things, making new sense of our place and time in ways that undermine totalising discourse. Sometimes art's storytelling is profoundly revolutionary in its evocation and enactment of *something else*.⁴⁸

Om konsten har en förmåga att skapa kunskap och sprida idéer kan en sammankoppling med mänskliga rättigheter bli intressant att diskutera. Sandra Ristovska och Monroe Price talar i antologin *Visual Imagery and Human Rights Practice* om att bilder har fått en större roll i arbetet med att informera om och uppmärksamma mänskliga rättigheter. Den här förändringen innebär att flera olika medium används, digitala som analoga, och att själva kunskapsfältet kring mänskliga rättigheter utökas.⁴⁹ Ristovska och Price understryker att bildskapandet har ett värde i sig och att

⁴² Hawksley & Mitchell. *Peacebuilding and the Arts*, s. 15.

⁴³ Ibid., s. 24-25.

⁴⁴ Ibid., s. 25.

⁴⁵ Jelinek, Alana. *This Is Not Art: Activism and Other 'Not-Art'*. London: I.B Tauris, 2013, s. 119.

⁴⁶ Jelinek, Alana. *This Is Not Art: Activism and Other 'Not-Art'*, s. 159.

⁴⁷ Ibid., s. 17-18.

⁴⁸ Ibid., s. 161.

⁴⁹ Ristovska, Sandra & Price, Monroe Edwin (red.). *Visual Imagery and Human Rights Practice*. Cham (Schweiz): Palgrave Macmillan, 2018. E-bok, s. 1-2.

användandet av och bemötandet av bilder dessutom kan bredda förståelsen av vad ett anspråk på mänskliga rättigheter kan vara.⁵⁰

Sharon Sliwinski svarar på det här genom att både varna och utmana. Till en början varnar Sliwinski om att “sexual, racial, and colonial oppression operates at the level of the gaze”⁵¹ och tydliggör att människans förmåga att granska och sätta sig in i en annan människas situation kan ses som en form av praxis för mänskliga rättigheter.⁵² Även om blickar kan orsaka dömanden och präglas av maktstrukturer menar Sliwinski å andra sidan att blickar också behöver riktas på situationer där stora övertramp har begåtts. Sexuella övergrepp används som exempel och Sliwinski beskriver att det ofta förs fram tankar om offrets värdighet och att det bland annat är därför vi vänder bort blickarna, men att vi samtidigt behöver våga titta för att kunna kritisera och motsätta oss dessa övertramp.⁵³

2.2. Konstnärliga uttryck och aktivism i praktiken

They used art as a way to remember the incident and to tell their story, refusing to allow the incident to be hushed up and forgotten.⁵⁴

Ovanstående citat är hämtat från artikeln *Graffiti: Giving Voice to the Indigenous* som handlar om ursprungsbefolkningen i Chiapas i Mexiko. Artikeln berättar om hur användningen av graffiti på stadens väggar har skapat ett motstånd och samtidigt varit en uttrycksform för människor som upplever förtryck i landet. Historierna som graffitin berättar kan vara gamla som nya, de motsätter sig makten och tar fram röster som annars inte får bli hörda. Artikeln understryker att människor historiskt sett har använt graffiti för att uttrycka ett motstånd mot en regim när olika slags kanaler, som till exempel tidningar och radio, är manipulerade och kontrollerade av den här regimen. Då blir stadens väggar ett slags medium som visar en alternativ version av vad som uttrycks i andra mediala sammanhang. Konstnärliga uttryck som dessa beskrivs vara utspridda i Mexiko och har använts som en slags aktivism i landet under många år.⁵⁵

En annan mur som har använts som en kanvas är muren som Israel byggt som en barriär mot Västbanken. William Parry visar i sin bok *Against the Wall - The Art of Resistance in Palestine* flera bilder på hur konst och graffiti pryder muren och han berättar om ett specifikt projekt av

⁵⁰ Ristovska & Price. *Visual Imagery and Human Rights Practice*, s. 9.

⁵¹ Sliwinski, Sharon. Sexual Violence in the Field of Vision. I *Visual Imagery and Human Rights Practice*, Ristovska, Sandra & Price, Monroe Edwin (red.), 185-202. Cham (Schweiz): Palgrave Macmillan, 2018. E-bok, s. 186.

⁵² Sliwinski, *Visual Imagery and Human Rights Practice*, s. 188.

⁵³ *Ibid.*, s. 194-195.

⁵⁴ Farmer, Leah & Milos, Rachel. Graffiti: Giving Voice to the Indigenous. *DePaul Journal for Social Justice*. Vol. 5, nr. 2, 2012: 409-419, s. 413.

⁵⁵ Farmer & Milos, *DePaul Journal for Social Justice*, s. 412.

graffitikonstnären Banksy. Projektet samlade internationella och palestinska konstnärer i Betlehem för att sätta ljus på den israeliska ockupationen av palestinska områden genom att sälja konst på plats i Betlehem samt genom att skapa konst på själva muren.⁵⁶ Konsten på muren beskrivs som vacker och rörande samtidigt som en del av konsten också beskrivs som humoristisk och rörig. Från ett håll kan konsten i det här fallet agera som ett motstånd, som en slags kommunikation och som en metod för att göra någonting ”fult” till ”fint”. Från ett annat håll kan konsten ses som förminskande genom att den tar bort fokus från murens förtryckande roll.⁵⁷

Huruvida konstnärliga uttryck kan skapa splittringar eller sammanslutningar diskuteras vidare i artikeln *Art is happening in Myanmar, and outside of it: transnational solidarity art* som handlar om “transnational solidarity art”⁵⁸ i Myanmar. Artikeln fokuserar på en utställning vid namn Fighting Fear som skapades av konstnärer från Myanmar och som ställdes ut i Paris och Sydney. Utställningen visade inte bara upp konst från Myanmar som relaterades till protesterna i samband med statskuppen i landet 2021, utan utställningen öppnade också upp för intressenter att köpa konsten och skicka pengarna direkt till konstnärerna från Myanmar.⁵⁹ I artikeln förs den här transnationella och solidariska konsten fram som speciell eftersom den både kan hjälpa och stjälpas. Å ena sidan kan konsten kritiseras för att orsaka en splittring mellan globala norr och globala syd när historier visas eller återberättas i ett annat rum än det ursprungliga.⁶⁰ Å andra sidan skapades utställningens konst om Myanmar av konstnärer från Myanmar, pengarna gick nästan i sin helhet tillbaka till konstnärerna och dessutom kunde konsten stå på egna ben och engagera åskådarna. Artikeln menar att det är viktigt att analysera förhållandet mellan konst och aktivism för att kunna upptäcka maktstrukturer, men också för att se vilka möjligheter det finns till att skapa balanserade och jämlika möten mellan konstnärer, intressenter och åskådare.⁶¹

I en annan kontext kan relationen mellan konstnärliga uttryck och aktivism bidra till utveckling och forma sociala mötesplatser. Festivalen ARTifariti International Art and Human Rights Meeting i Västsahara har analyserats i artikeln *Explorations of an arts-based activism framework: ARTifariti International Art and Human Rights Meeting in Western Sahara*, vars syfte beskrivs vara att utforska vilken påverkan som förhållandet mellan konst och aktivism har på samhällsutvecklingen i det här området. Västsahara beskrivs nämligen ofta som den sista kolonin i Afrika och situationen i området beskrivs även som en bortglömd kris.⁶² Festivalen ARTifariti International Art and

⁵⁶ Parry, William. *Against the Wall: The Art of Resistance in Palestine*. London: Pluto, 2010, s. 9.

⁵⁷ Parry, *Against the Wall: The Art of Resistance in Palestine*, s. 10.

⁵⁸ Banki, Susan. Art is happening in Myanmar, and outside of it: transnational solidarity art. *Globalizations*. 2023: 1-17, s.1.

⁵⁹ Banki, *Globalizations*, s. 5.

⁶⁰ Ibid., s. 4.

⁶¹ Ibid., s. 12.

⁶² Hardbarger, Tiffanie & Maguire, Cindy. Explorations of an arts-based activism framework: ARTifariti International Art and Human Rights Meeting in Western Sahara. *Interface: A Journal on Social Movements*. Vol. 10, nr. 1-2, 2018: 38-69, s. 43.

Human Rights Meeting i Västsahara fungerar därför som en fredlig protest mot den marockanska regimen och handlar om att skapa möten mellan lokala och internationella konstnärer.⁶³ Festivalen finns på så vis till för “artists interested in the capacity of art to question and transform the reality”⁶⁴ och på samma gång kan grupper som annars lever i utkanten av samhället i Västsahara knyta kontakter och berätta sina historier genom att delta på festivalen.⁶⁵

Sammantaget har de teoretiska och praktiska exemplen bidragit med argument från flera håll kring förhållandet mellan konstnärliga uttryck och aktivism. Uppsatsen vilar nu mot en bakgrund som visar att konstnärliga uttryck och aktivism kan höra ihop och förstärka varandra, men att de nödvändigtvis inte behöver ha någon slags naturlig positiv inverkan på varandra. I nästa avsnitt kommer uppsatsen att bygga vidare på perspektiven från det här avsnittet och bidra med ett eget perspektiv på relationen mellan konstnärliga uttryck och aktivism. De fyra icke-statliga organisationernas respektive arbete kommer att forma en grund att stå på som kommer att analyseras genom att knyta konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter ännu närmare varandra.

⁶³ Hardbarger & Maguire. *Interface: A Journal on Social Movements*, s. 51.

⁶⁴ *Ibid.*, s. 51.

⁶⁵ *Ibid.*, s. 62.

3. Metod och teori

Uppsatsens syfte kommer att undersökas med hjälp av en metod bestående av semistrukturerade intervjuer och en kvalitativ innehållsanalys. Den teoretiska ingången utgörs av ett teoretiskt ramverk bestående av sex olika punkter. Avsnittet kommer i sin helhet att bidra med de sista förberedelserna inför uppsatsens undersökning och analys.

3.1. Semistrukturerade intervjuer och en kvalitativ innehållsanalys

Arbetsprocessen började med att fyra icke-statliga organisationer med tillhörande intervjupersoner valdes ut med hjälp av ett kriteriestyrt urval som inspirerats av boken *Samhällsvetenskapliga metoder*. Det här urvalet handlar om att skapa en intervjumodell med tillhörande kriterier för att säkerställa att intervjupersonerna besitter tillräcklig kompetens för att kunna besvara intervjufrågorna.⁶⁶ Kriterierna som intervjupersonerna behövde uppfylla var att de arbetar hos eller samarbetar med en icke-statlig organisation som arbetar med frågor rörande mänskliga rättigheter samt att intervjupersonerna arbetar med eller kommer i kontakt med konstnärliga uttryck i sina arbetsuppgifter. Intresseförfrågningar mejlades ut med dessa kriterier till flera icke-statliga organisationer nationellt och i Lund. De som ville vara med i studien och som passade in i det kriteriestyrda urvalet var Lunds Fontänhus, Rädda Barnen Lund, Amnesty International Sverige och Human Rights Watch Sverige. Dagen innan en intervju skulle äga rum mejlades ett informations- och samtyckesbrev till intervjupersonen som gav sitt samtycke via svar tillbaka på mejl eller via ett muntligt svar precis innan intervjun. Informations- och samtyckesbrevets innehåll bestämdes med hjälp av information från *Uppsatsinstruktionen* där olika punkter presenteras om vad som kan vara viktigt att tänka på när en intervju ska planeras och struktureras, bland annat att tänka på intervjupersonens rättigheter och välmående.⁶⁷ Informations- och samtyckesbrevet finns att läsa i sin helhet i bilaga 1.

Efter att fyra icke-statliga organisationer valts ut och informerats om studien förbereddes intervjuerna. Uppsatsens metodval är följaktligen semistrukturerade intervjuer eftersom den här metoden bedömdes vara den mest effektiva metoden för att få tillgång till ett material som kunde analyseras i förhållande till syftet. Brinkmann talar om just semistrukturerade intervjuer och menar att det är vanligt att göra en distinktion mellan strukturerade, semistrukturerade och ostrukturerade intervjuer, men att ingen form är fast och att distinktionen bör ses som en skala mellan ett mer eller mindre strukturerat format.⁶⁸ Vidare beskriver Brinkmann några fördelar med semistrukturerade intervjuer och tar fram att semistrukturerade intervjuer kan “make better use of

⁶⁶ Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, s. 497-498.

⁶⁷ Halldenius & Tullberg. *Uppsatsinstruktionen*, s. 10.

⁶⁸ Brinkmann. *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, s. 435.

the knowledge-producing potentials of dialogues”⁶⁹ och att intervjuaren på så vis har “a greater say in focusing the conversation on issues that he or she deems important in relation to the research project”⁷⁰. Under själva intervjuerna framträdde metoden genom användandet av elva strukturerade intervjufrågor, som formats med hjälp av det teoretiska ramverket, tillsammans med spontana frågor som bidrog med att förtydliga innebörden, stimulera samtalet och skapa en dialog. På det här viset skapades fyra semistrukturerade intervjuer som alla blev cirka 40-45 minuter långa. Två av intervjuerna var digitala och två var på plats i Lund. De elva strukturerade intervjufrågorna finns att läsa i bilaga 2.

Nästa steg i arbetsprocessen var att transkribera och analysera intervjumaterialet. Transkriberingen av intervjumaterialet genomfördes manuellt genom att lyssna på och skriva ner intervjuerna från ljudinspelningarna i ett dokument. Som tidigare nämnt i avsnittet om referenshantering och källkritik, samt i avsnittet om forskningsetiska bedömningar, utfördes transkriberingen med stor noggrannhet och med en källkritisk hållning. Därefter användes Johnny Saldañas strategier kring att utföra en kvalitativ innehållsanalys för att analysera intervjumaterialet. Saldaña poängterar att strategier är som verktyg, som en plan för att överkomma ett hinder, i hanteringen av textmaterial.⁷¹ Strategierna innehåller delar som till exempel “code”⁷², “categorize”⁷³ och “outline”⁷⁴, vilka fokuserar på hur textmaterial kan analyseras med olika betydelser, kategorier och sammankopplingar. Saldaña understryker att en forskares kvalitativa innehållsanalys är unik eftersom den analyserar en specifik kontext med specifika verktyg.⁷⁵ I den här uppsatsen har därför den kvalitativa innehållsanalysen utgått från det teoretiska ramverket. Först och främst utgick varje intervjufråga, förutom fråga nummer elva, från det teoretiska ramverket. Här togs specifika teman ut från teorierna och gjordes om till intervjufrågor för att passa ihop med uppsatsens syfte.

Fortsättningsvis tog den kvalitativa innehållsanalysen form i analysen av intervjumaterialet genom att varje punkt från det teoretiska ramverket fick en färg som representerade den specifika punkten. Intervjumaterialet kodades och kategoriserades genom att innehåll som passade in på en punkt ströks över med just den färgen. Den här kopplingen mellan intervjumaterialet och det teoretiska ramverket gjordes med hjälp av en strategi där vissa ord och teman kopplades samman. Sammantaget har den kvalitativa innehållsanalysen konstruerats och använts för att få fram relevant intervjumaterial och för att kunna presentera en samlad analys.

⁶⁹ Ibid., s. 437.

⁷⁰ Ibid., s. 437.

⁷¹ Saldaña, Johnny. Qualitative Data Analysis Strategies. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 876-911. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok, s. 877.

⁷² Saldaña, *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, s. 882.

⁷³ Ibid., s. 885.

⁷⁴ Ibid., s. 893.

⁷⁵ Ibid., s. 910.

3.2. Ett teoretiskt ramverk

Uppsatsen har hittills visat att det skulle kunna finnas en relation mellan konstnärliga uttryck och aktivism, men hur given är den här relationen? Uppsatsens teoretiska utgångspunkt består av ett teoretiskt ramverk med sex olika punkter som kommer att analysera hur *nära* konstnärliga uttryck ligger till hands för de fyra icke-statliga organisationerna i deras respektive arbete med att uppmärksamma mänskliga rättigheter. De sex punkterna är: (1) *Mänskliga rättigheter*, (2) *Aktiviteterna*, (3) *Människorna och miljöerna*, (4) *Fördelar och nackdelar*, (5) *Meningsskapande* och (6) *Effektivitet och legitimitet*. Punkterna har delats upp under fyra rubriker som har valts ut för att beskriva vilka huvudsakliga teoretiska teman som punkterna berör. Rubrikerna är: *Tre betydelser av mänskliga rättigheter*, *Olika slags konstnärliga uttryck i olika slags sammanhang*, *Skapandeprocessen och dess konsekvenser* och *Två typer av aktivism*.

3.2.1. Tre betydelser av mänskliga rättigheter

Inledningsvis kommer punkten (1) *Mänskliga rättigheter* att undersöka vilka mänskliga rättigheter som de fyra icke-statliga organisationerna använder tillsammans med de konstnärliga uttrycken. Tre olika betydelser av mänskliga rättigheter kommer att uppmärksammas i den här punkten. Den första betydelsen kommer från antologin *Mänskliga rättigheter i samhället* som diskuterar mänskliga rättigheter utifrån tre kategorier: som språk och begrepp, som politisk praktik och i förhållande till människorättsbrott och människorättsinstitutioner. I antologins inledning beskrivs olika syner på mänskliga rättigheter och en poäng som tas upp är:

Att se mänskliga rättigheter som en universell etisk princip om människovärde, som gäller överallt och alltid, är inte alltid förenligt med den politiska poängen att mänskliga rättigheter är till för att artikulera vad stater och andra institutioner är skyldiga att respektera, skydda och förverkliga.⁷⁶

Den första betydelsen av mänskliga rättigheter fokuserar främst på mänskliga rättigheter som politisk praktik. Med ovanstående citat i åtanke kan betydelsen ändå utmanas med en förståelse kring att det finns åtskilliga tolkningar av mänskliga rättigheter. På så vis kan betydelsen av mänskliga rättigheter som politisk praktik vara en teoretisk utgångspunkt som öppnar upp för flera slags praktiker.

Den andra betydelsen kommer från Frida L. Nilssons avhandling *Självlärt och oklart - Mänskliga rättigheter som kunskapsinnehåll i gymnasieskolan* som uppmärksammar mänskliga rättigheter som språk och begrepp genom att bidra med frågor kring rättighetsterminologi. Hon tar fram det

⁷⁶ Arvidsson, Halldenius & Sturfelt (red.), *Mänskliga rättigheter i samhället*, s. 7-14.

analytiska verktyget ”associativt rättighetsspråk”⁷⁷ som handlar om tal och text som inte uttryckligen nämner mänskliga rättigheter, men där konceptet ändå kan vara närvarande. Mänskliga rättigheter skulle på så vis också kunna ha en språklig betydelse när idéer och uppfattningar om mänskliga rättigheter ringas in på det här sättet.⁷⁸

En tredje betydelse kommer från rapporten *Exploring the connections between arts and human rights*, som är skriven av European Union Agency for Fundamental Rights. Rapporten kommer från ett expertmöte som ägde rum i Wien 2017 där man diskuterade vilka potentiella länkar det finns mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter i en europeisk kontext.⁷⁹ En poäng från rapporten kan upptäckas i det här citatet:

There is a human right to create art, to admire it, critique it, challenge it, be provoked by it, respond to it, and to ignore it.⁸⁰

Här talar rapporten om att människans relation till konstnärliga uttryck kan relateras till flera olika aspekter av mänskliga rättigheter. Vidare understryker rapporten även att kreatörer besitter verktyg och förmågor som skulle kunna förstärka och förbättra kunskapsspridningen av mänskliga rättigheter. En ytterligare koppling som görs mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter är att människan är en kännande individ och att känslor som framförs via konstnärliga uttryck faktiskt kan vara informerande och kommunikativa i fältet för mänskliga rättigheter.⁸¹

3.2.2. Olika slags konstnärliga uttryck i olika slags sammanhang

Fortsättningsvis kommer den andra punkten (2) *Aktiviteterna* att analysera vilka typer av aktiviteter som kan kopplas till användandet av konstnärliga uttryck. Den tredje punkten (3) *Människorna och miljöerna* kommer att analysera vilka miljöer som aktiviteterna hålls i och vilka människor som deltar i aktiviteterna. Den andra och tredje punkten utgår från antologin *Peacebuilding and the Arts* som har bidragit i sin helhet med perspektiv om hur konstnärliga uttryck kan agera på olika vis, existera i olika rum och bära olika slags dräkter. Hawksley och Mitchell menar att konstnärliga uttryck, oavsett form, ligger nära människor och kan vara betydelsefulla. De understryker också att det finns många slags konstnärliga uttryck som inte alltid räknas och att synen på konstnärliga uttryck riskerar att bli elitistisk om man gör en för snäv

⁷⁷ Nilsson, Frida L. *Självklart och oklart - Mänskliga rättigheter som kunskapsinnehåll i gymnasieskolan*. Diss., Lunds universitet, 2022, s. 17.

⁷⁸ Nilsson, *Självklart och oklart - Mänskliga rättigheter som kunskapsinnehåll i gymnasieskolan*, s. 17.

⁷⁹ European Union Agency for Fundamental Rights. *Exploring the Connections Between Arts and Human Rights*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017, s. 5.

⁸⁰ *Ibid.*, s. 6.

⁸¹ *Ibid.*, s. 11.

avgränsning.⁸² Ett exempel på ett slags konstnärligt uttryck kommer från John Paul Lederach som fokuserar på hur musik, bara baserat på ljud och vibration, kan vara ett alldeles speciellt medium i utforskandet av djupa mänskliga upplevelser. Detta argumenteras genom att Lederach tar fram hur ljud utgår från en väsentlig och universell del av den mänskliga upplevelsen.⁸³

Ett annat exempel kommer från Paul Burbridge och Geoffrey Stevenson som fokuserar på teater. De menar att kreativa uttryck och att tänja på gränserna går ihop. Teatern beskrivs på så vis som en välkomnande och säker arena samtidigt som den är utmanande och skapar rum för att uttrycka tunga och svåra berättelser. Här förs ytterligare ett konstnärligt uttryck fram samtidigt som Burbridge och Stevenson tar upp ett exempel på en kreativ miljö som kan vara säker och utmanande på samma gång. De fortsätter på det här temat och menar att teatern som konstform skapar möten mellan skådespelare och en publik.⁸⁴ De ställer sig också frågan: "Can the experiences a member of an audience might have in the imagined world of theatre be transformative for their life in the real world?"⁸⁵ och talar om att teatern kan förändra människors sätt att tänka. Detta genom att publiken lämnas med olika slags känslor och tankar som faktiskt skulle kunna göra skillnad utanför teatersalongen.⁸⁶ Den sociala aspekten och den rumsliga aspekten kommer på så vis samman i (2) *Aktiviteterna* och (3) *Människorna och miljöerna*. Mitchell uttrycker detta tydligt i sitt kapitel när han talar om att fler konstnärliga uttryck har börjat ta form och att fler miljöer har börjat användas.⁸⁷ Han understryker att konstnärliga uttryck "can contribute to creating both imaginative and realistic environments"⁸⁸ och att kontexterna där konstnärliga uttryck används därför kan skilja sig åt.

3.2.3. Skapandeprocessen och dess konsekvenser

Den fjärde punkten (4) *Fördelar och nackdelar* utgår också från *Peacebuilding and the Arts* och kommer att analysera fördelar och nackdelar mot en bakgrund av att konstnärliga uttryck kan användas på både stärkande och destruktiva vis. Hawksley och Mitchell tar fram ett perspektiv om att konstens påverkan inte nödvändigtvis kan förutsägas att bli positiv. Detta eftersom konstnärliga

⁸² Hawksley & Mitchell. *Peacebuilding and the Arts*, s. 12.

⁸³ Lederach, John Paul. Music Writ Large: The Potential of Music in Peacebuilding. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 139-156. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok, s. 141.

⁸⁴ Burbridge, Paul & Stevenson, Geoffrey. Peacebuilding and the Theatre Arts. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 375-393. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok, s. 378.

⁸⁵ Burbridge & Stevenson, *Peacebuilding and the Arts*, s. 386.

⁸⁶ *Ibid.*, s. 388.

⁸⁷ Mitchell, Jolyon. Peacebuilding Through the Visual Arts. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 35-70. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok, s. 61-62.

⁸⁸ Mitchell, *Peacebuilding and the Arts*, s. 61.

uttryck har kapaciteten att påverka “a depth of ourselves not entirely accessible to us”⁸⁹ och eftersom ett mått av oförutsägbarhet alltid kommer att finnas med när konstnärliga uttryck används.⁹⁰ De uttrycker det så här:

They are volatile partly because they are a social phenomenon, whose meaning and practice are shaped and reshaped by social forces [...] But control over the arts and their effects elude us also because we are rather less in control of ourselves than we like to think.⁹¹

Här tar Hawksley och Mitchell upp tankar om kontroll och pekar på att konstnärliga uttryck inte är särskilt styrbara, utan att de istället är flyktiga på grund av sin sociala natur. Joseph G. Kickasola frågar även: “how might false conceptions of peace be “sold” in the screening of them?”⁹² och tar upp exempel från filmens värld om propaganda och om hur budskap om fred ironiskt nog kan användas för att motivera en konflikt.⁹³ Den fjärde punkten kommer sammantaget att fokusera på ifall konstnärliga uttryck går att styra över och ifall de är enkla eller svåra att använda.

Nästa punkt (5) *Meningsskapande* utgår från Keri Watsons kapitel i antologin *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience*. Här kommer användandet av konstnärliga uttryck att analyseras med hjälp av tankar om engagemang, mening, inkludering och möten. Watson menar att skapande på egen hand kan bidra med terapeutiska upplevelser för individen samtidigt som samarbete kan formulera ett motstånd och stärka individen genom att flera människor samlas och skapar med ett gemensamt syfte.⁹⁴ Utöver att samla människor i ett kollektivt skapande kan samarbete bidra till att forma möten som gör att individer lär sig mer om exempelvis en historisk händelse eller en social fråga utanför sin egen personliga sfär.⁹⁵ Ett annat exempel är att fördomar och hatiska budskap kan ifrågasättas och utmanas ifall olika aktörer går samman, använder “community-based collaborative art practices”⁹⁶ och ställer ut konst som väcker uppmärksamhet kring sociala frågor. På så vis skulle konsten kunna skapa en given arena för samarbete, mångfald och empati.⁹⁷

⁸⁹ Hawksley & Mitchell, *Peacebuilding and the Arts*, s. 11.

⁹⁰ Ibid., s. 11.

⁹¹ Ibid., s. 11.

⁹² Kickasola, Joseph G. Catalyzing Peace: Re-humanizing Through Embodied Experience of Cinema. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 281-304. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok, s. 282.

⁹³ Kickasola, *Peacebuilding and the Arts*, s. 282-283.

⁹⁴ Watson, Keri. Practicing Aesthetic Resilience through Collaboration. I *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience*, Steinbock, Eliza, Ieven, Bram & Valck, Marijke de (red.), 169-178. New York: Routledge, 2021. E-bok, s. 169.

⁹⁵ Watson, *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience*, s. 170.

⁹⁶ Ibid., s. 177.

⁹⁷ Ibid., s. 177.

3.2.4. Två typer av aktivism

Avslutningsvis kommer den sjätte punkten (6) *Effektivitet och legitimitet* att analysera hur fria och slagkraftiga de konstnärliga uttrycken är. Artikeln *Clashing Activisms: International Human Rights Organizations and Unruly Politics* har använts eftersom artikeln talar om en splittring hos människorättsaktivister. På ena sidan står institutionaliserade människorättsorganisationer och på andra sidan står aktivister som engagerar sig i “unruly politics”⁹⁸. Det här är ett begrepp som beskriver dessa aktivisters informella, okonventionella, kritiska och störande typ av aktivism.⁹⁹ Lettinga och Kaulingfreks beskriver splittringen så här:

Consequently, a dilemma emerges. Because of their close association with institutionalized power and vertical organizational structure, human rights organizations can be seen as part of the elites with entrenched interests in the status quo, which the unruly agents aim to transform, rather than as representing the needs and interests of ordinary people.¹⁰⁰

Aktivisterna engagerar sig ofta med hjälp av radikala metoder, däribland konstnärliga uttryck som poesi, sånger, framträdanden på gatan, dans, graffiti, politisk satir och så vidare.¹⁰¹ Samtidigt som aktivisterna på det här viset motsätter sig människorättsorganisationer har människorättsorganisationerna på sina håll svårt att inkludera dessa aktivister och vara öppna för den typen av aktivism som aktivisterna står för, vilket skapar en slags splittring.¹⁰² Lettinga och Kaulingfreks understryker att den här splittringen inte behöver vara särskilt djup, utan att de två sidorna faktiskt skulle kunna utmana varandra, samarbeta kring vissa frågor och kanske till och med inspirera varandra med sina olika typer av aktivism.¹⁰³

⁹⁸ Lettinga, Douthett & Kaulingfreks, Femke. Clashing Activisms: International Human Rights Organizations and Unruly Politics. *Journal of Human Rights Practice*. Vol. 7, nr. 3, 2015: 343-365, s. 343.

⁹⁹ Lettinga & Kaulingfreks, *Journal of Human Rights Practice*, s. 348.

¹⁰⁰ Ibid., s. 356.

¹⁰¹ Ibid., s. 357.

¹⁰² Ibid., s. 351.

¹⁰³ Ibid., s. 362.

4. Undersökning och analys

I det här avsnittet kommer uppsatsens undersökning och analys att presenteras med hjälp av två huvudrubriker som utgår från uppsatsens två frågeställningar: *Användandet av konstnärliga uttryck* och *Konstnärliga uttryck som tillvägagångssätt*. Punkterna från det teoretiska ramverket kommer att delas upp i två grupper, en grupp till varje huvudrubrik. En punkt formar en underrubrik och varje underrubrik kommer att föra fram relevant intervjumaterial som sedan kommer att analyseras.

4.1. Användandet av konstnärliga uttryck

Den ena frågeställningen fokuserar på användandet, på vilka rum och sammanhang det finns för konstnärliga uttryck hos de fyra icke-statliga organisationerna i deras respektive arbete med att uppmärksamma mänskliga rättigheter. Den första huvudrubriken består därför av de tre punkterna (1) *Mänskliga rättigheter*, (2) *Aktiviteterna* och (3) *Människorna och miljöerna*.

4.1.1. Mänskliga rättigheter

Frågar man sina vänner: Vad är mänskliga rättigheter? Då vet de i alla fall inte vilket, faktiskt. Inte i Sverige heller, vi ska inte klappa oss på bröstet och säga: Vi är bäst på detta, för det är vi inte.¹⁰⁴

Ovanstående citat kommer från en av intervjupersonerna från Amnesty International Sverige. Under intervjun beskrev intervjupersonerna från Grupp 137 att de bildades 1975 och att de har samarbetat med Amnesty i Göteborg länge. På så vis har de hunnit uppmärksamma många olika slags ämnen relaterade till mänskliga rättigheter. Gruppen utgår från mänskliga rättigheter i allmänhet och har bland annat fokuserat en hel del på olika fångfall. En av de senaste utställningarna fokuserade på några punkter såsom kvinnors rättigheter, flyktingars rättigheter och även klimaträttvisa. Intervjupersonerna förde fram att klimaträttvisa egentligen inte är en särskilt uppmärksammasad mänsklig rättighet, men att allting hör ihop med den.¹⁰⁵

Intervjupersonen från Human Rights Watch beskrev att projektet Creators Society utgår från FN:s mänskliga rättigheter med tillhörande konventioner. Det finns en stor frihet för kreatörerna i nätverket att uppmärksamma det som de vill uppmärksamma i förhållande till mänskliga rättigheter, sedan kan Human Rights Watch också arbeta med vissa tematiska områden som

¹⁰⁴ Intervjuperson 1 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20, s. 34.

¹⁰⁵ Intervjuperson 1 och 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

gruppen skulle kunna utgå ifrån. Intervjupersonen underströk att konsten kan få oss att minnas att de mänskliga rättigheterna handlar om individer och om människoliv. Därför fördes det även fram att nätverket uppmärksammar mänskliga rättigheter med en emotionell utgångspunkt snarare än med en juridisk utgångspunkt.¹⁰⁶

De två andra icke-statliga organisationerna riktar in sig mer på specifika rättighetsfrågor. Intervjupersonen från Lunds Fontänhus beskrev att de fokuserar på rätten till arbete, att exempelvis en människa som har en diagnos ska kunna arbeta med bra villkor och bli inkluderad på sin arbetsplats. Intervjupersonen tog också upp ämnen som att acceptera varandras olikheter och att se varandras individuella förutsättningar och behov. En annan tanke som dök upp var att definiera vad arbete är för någonting. Här fördes det fram tankar om samhällsnormer, om att få ett erkännande och om att känna funktion och mening oavsett vilka förmågor man har.¹⁰⁷

Intervjupersonen från Rädda Barnen Lund beskrev att deras arbete framförallt utgår från Barnkonventionen och rätten till en meningsfull fritid. Detta tar sig uttryck genom att aktiviteterna är frivilliga och att barnen får ett inflytande i att välja vad de vill göra. De tar sällan upp känsliga ämnen, men det är en tillåtande miljö ifall man skulle vilja prata om någonting gällande mänskliga rättigheter. I Rädda Barnens lokal i Lund finns till exempel lite material om Barnkonventionen.¹⁰⁸

Analysen av hur mänskliga rättigheter tar sig uttryck hos organisationerna kan inledas med att mänskliga rättigheter som politisk praktik syns i deras olika fokus och olika typer av påverkansarbete. FN:s mänskliga rättigheter med tillhörande konventioner och Barnkonventionen tas upp, annars talar intervjupersonerna om mänskliga rättigheter i breda termer. Detta syns när intervjupersonerna från Amnesty International Sverige talar om klimaträttsvisa eller när intervjupersonen från Lunds Fontänhus talar om att definiera vad arbete är för någonting. Det associativa rättighetsspråket framträder när intervjupersonen från Lunds Fontänhus uttrycker sig om att acceptera olikheter och om att få ett erkännande samt när intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige talar om människoliv och individer. Det inledande citatet i den här kategorin visar även på att mänskliga rättigheter inte alltid är ett självklart koncept. Kopplingen mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter syns också när intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige understryker att Creators Society arbetar med en emotionell utgångspunkt snarare än med en juridisk utgångspunkt.

¹⁰⁶ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

¹⁰⁷ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

¹⁰⁸ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

4.1.2. Aktiviteterna

Jag tror att man har intellektualiserat processerna, man har akademiserat processerna på olika sätt. Istället för att hitta: Hur kan jag leka med dig så att du förstår mig bättre?¹⁰⁹

Ovanstående citat kommer från intervjupersonen på Lunds Fontänhus som talade specifikt om lekens betydelse i en skapandeprocess. Att i leken kan man ”berätta historier om varandra till varandra med varandra”¹¹⁰ och att leken kan skapa en rolig och engagerande miljö. Med den här inställningen fokuserar projektet Joint Attention på teater, dans och skrivande. Intervjupersonen har sin profession inom teater och har därför gjort teaterföreställningar med deltagarna i projektet. Processen kring att spela teater med deltagarna beskrivs som en stärkande process eftersom deltagarna får dela med sig av sina historier samtidigt som de får stöttning och coaching. Intervjupersonen underströk vikten av att till slut kunna få fram ett slutresultat av kvalitet och att teatern är en konstform som man behöver lära sig, öva sig på och inte underskatta. Om en föreställning håller god kvalitet och lyckas beröra, då har de kunnat nå ut med sitt påverkansarbete. Intervjupersonen uttryckte att det i framtiden skulle vara givande att komma ut från lokalen och möta allmänheten oftare.¹¹¹

Hos Rädda Barnen Lund fokuserar konstprojektet på bild eftersom intervjupersonen är bildpedagog och har sina kompetenser inom måleri och teckning. Även om fokuset vilar på bild arbetar gruppen med många olika slags material och teman. I och med att intervjupersonen arbetar med barn uttryckte intervjupersonen att aktiviteterna har en viss struktur samtidigt som aktiviteterna också är anpassningsbara. En aktivitet som intervjupersonen har gjort var att ha med en väska med ett hemligt innehåll och att barnen skulle gissa innehållet. Intervjupersonen menade att en sådan typ av aktivitet skapar engagemang och får barnen att drömma samt tänka kreativt. Det fanns också en önskan hos intervjupersonen att måla en mural i Lund med barnen i framtiden för att på något sätt markera deras närvaro och skapa en koppling mellan dem och staden.¹¹²

Intervjupersonerna från Amnesty International Sverige har varit aktiva länge och deras huvudsakliga uttryck har varit bildkonst. De har ändå gjort väldigt många olika aktiviteter, till exempel har de hållit i uppmärksammade soiréer, boklotteri, loppmarknad med mera, men de har framförallt skapat väldigt många utställningar. I skapandeprocessen har de pratat om vilka frågor som de ska ta upp och vad de kan göra för att nå ut. Intervjupersonerna beskrev att deras utställningar har kombinerats med föreläsningar och att de har tagit med sig material från Amnesty och har haft QR-koder som leder till Amnestys digitala kanaler vid utställningar för att koppla

¹⁰⁹ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 5.

¹¹⁰ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 4.

¹¹¹ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

¹¹² Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

samman konsten med Amnestys arbete. Intervjupersonerna talade även om att det hade varit intressant att involvera yngre studenter i sitt arbete i framtiden.¹¹³

Creators Society arbetar med många olika konstnärliga uttryck. I nätverket finns exempelvis kreatörer som fokuserar på musik, poesi, dans, skådespeleri och modeskapande. Intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige berättade att de inte har några specifika mål, utan att de fokuserar på att vara tillgängliga och ha en kreativ skapandeprocess. Ett exempel som fördes fram var när en kreatör i nätverket fick en inbjudan till att hålla en modevisning för Europaparlamentet i Bryssel för ett tag sedan. Då tog en diskussion plats om en potentiell lag som skulle göra det förbjudet att använda produkter som kan härledas till tvångsarbete. Under modevisningen hade kreatören med sig Creators Society i de kreativa delarna genom att andra kreatörer i nätverket bidrog med musik och en poetisk tolkning av två personliga berättelser från personer som överlevt tvångsarbete och barnarbete. Annars är Creators Society ett ganska nytt projekt och därför uttryckte intervjupersonen att det finns mer att lära och skapa i framtiden.¹¹⁴

Analysen av aktiviteterna visar att organisationerna använder sig av flera olika konstnärliga uttryck. Det inledande citatet i den här kategorin tar fram en reaktion på att man har akademiserat och intellektualiserat processerna, vilket kan kopplas till kritiken om att en för snäv avgränsning av konstnärliga uttryck kan leda till elitism. Någoting som är gemensamt är att den här blandningen av konstnärliga uttryck ligger nära intervjupersonerna och att aktiviteterna beskrivs som betydelsefulla. Intervjusvaren visar också att aktiviteterna är strukturerade på olika sätt och kan tjäna olika syften beroende på sammanhang. Till exempel består Creators Society av kreativa utövare som skapar konst på flera olika sätt medan konstprojektet hos Rädda Barnen Lund är till för barn och fokuserar främst på bildskapande. Samtliga intervjupersoner skriver dessutom under på att de vill skapa mer konst i framtiden och arbeta med aktiviteter som når ut i en ännu större utsträckning.

4.1.3. Människorna och miljöerna

Det är också någoting som vi alltid, och jag liksom, jobbar med gruppen, att jag tycker det är jätteviktigt med mångfald och jag tror inte att det går att ha en grupp inom ramen för mänskliga rättigheter utan att tänka på mångfald och liksom på social rättvisa och på alla strukturer som kan göra att en grupp inte blir mångfaldig...¹¹⁵

¹¹³ Intervjuperson 1 och 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

¹¹⁴ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

¹¹⁵ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25, s. 62-63.

Ovanstående citat kommer från intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige som pratade om nätverkets bredd av konstnärliga uttryck och kreativa utövare. Utövarna får inte betalt, utan gruppen arbetar tillsammans och alla representerar det som Creators Society gör och står för. Nätverket har därför en platt hierarki och medlemmarna ses på fysiska träffar i Stockholm eller hörs via mejl eller SMS. Creators Society har ingen egen digital plattform än och använder därför Human Rights Watch Sveriges digitala kanaler för att nå ut med sitt arbete. Från Human Rights Watch Sveriges håll vill man ”nå ut till en bredare målgrupp än liksom den traditionella målgruppen som läser igenom en hundrasidig rapport om mänskliga rättigheter”¹¹⁶ och från Creators Societys håll blir målgruppen varierad. Å ena sidan är arbetssättet så pass fritt att målgruppen inte alltid går att förutbestämma, å andra sidan kan en slags målgrupp sägas vara konstvärlden och de som följer de kreativa utövarnas olika plattformar.¹¹⁷

Intervjupersonerna från Amnesty International Sverige beskrev att Grupp 137 först var en studentgrupp och att medlemmarna senare fortsatte att hålla igång gruppen. I och med att intervjupersonerna hållit på länge har målgrupp och miljö sett lite olika ut. I intervjun beskrev de att deras målgrupp idag ofta är unga personer för att ”de ska ju leva vidare i den här världen och det är väldigt viktigt tycker jag att de vet och får lära sig vad mänskliga rättigheter är”¹¹⁸. Miljöerna som gruppen verkat i har varierat, men de har alltid varit i Göteborg och Mölndal. Några miljöer som intervjupersonerna tog upp var bibliotek, kyrkor, skolor och Amnestys lokaler i Göteborg, alltså främst offentliga rum där de har kunnat ställa ut sin konst.¹¹⁹

Intervjupersonen från Rädda Barnen Lund pratade om kreativa och barnvänliga platser. Gruppen har testat att vara i lite olika lokaler och intervjupersonen upplevde att vissa rum var för stela, ljusa och tråkiga, vilket gjorde att man till exempel inte vågade att stöka ner. Nu är de i Rädda Barnen Lunds lokal som intervjupersonen beskrev som mysig. Där kan de alla sitta runt samma bord och det får lov att vara lite rörigt. Målgruppen i det här konstprojektet är specifikt ukrainska flyktingbarn och det pratas rysk-ukrainska på aktiviteterna. Även om målgruppen är ganska definierad sätter de inga gränser för aktiviteterna. Åldrarna i gruppen är blandade, men barnen brukar ofta vara mellan fem och tio år. Intervjupersonen förde fram att gruppen sällan är särskilt stor och eftersom aktiviteterna är frivilliga varierar storleken på gruppen. Ibland anpassas innehållet beroende på hur många som kommer och vilka åldrar det är på barnen.¹²⁰

¹¹⁶ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25, s. 59.

¹¹⁷ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

¹¹⁸ Intervjuperson 1 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20, s. 41.

¹¹⁹ Intervjuperson 1 och 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

¹²⁰ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

Lunds Fontänhus har en lokal, ett hus, som de arbetar i och oftast sker aktiviteterna där. Intervjupersonen underströk vikten av att skapa accepterande och tillåtande miljöer. Eftersom målgruppen är personer som möter utmaningar kopplade till psykisk ohälsa handlar arbetssättet mycket om att stärka deltagarnas självförtroende. Här tog intervjupersonen upp deltagarnas roller gentemot rådande samhällsnormer och pekade på att Joint Attention kan ge deltagarna ett rum där de blir accepterade precis som de är samt ge dem chansen till att utmana sig själva, växa och känna att de lyckas. Även deltagarnas anhöriga kan stärkas i den här processen och på så vis blir de anhöriga också en slags målgrupp. När det handlar om att nå ut svarade intervjupersonen att de vill nå ut till alla, beröra en publik och möta allmänheten både i och utanför huset.¹²¹

Analysen av människorna och miljöerna visar att organisationerna har använt och använder olika slags miljöer. Digitala miljöer och egna fysiska lokaler blandas med offentliga rum, som till exempel bibliotek. Analysen visar även att målgruppen kan vara definierad, men att man kan nå ut till många människor utanför målgruppen. Intervjupersonen från Lunds Fontänhus talar om att en miljö kan vara säker och utmanande på samma gång genom att deltagarna i projektet blir accepterade samtidigt som de får växa i skapandeprocessen. Intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige talar om att de konstnärliga uttrycken kan användas för att skapa möten med de som kanske inte annars hade varit den traditionella målgruppen för Human Rights Watch Sverige. Intervjupersonen visar sammanfattat att det är viktigt att de egna miljöerna känns tillåtande, inkluderande och anpassade till aktiviteterna samtidigt som organisationerna också vill nå ut och möta allmänheten.

4.2. Konstnärliga uttryck som tillvägagångssätt

Den andra frågeställningen fokuserar på tillvägagångssättet, på hur rimligt det är för de fyra icke-statliga organisationerna att använda konstnärliga uttryck i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter. Den andra huvudrubriken består därför av de tre punkterna (4) *Fördelar och nackdelar*, (5) *Meningsskapande* och (6) *Effektivitet och legitimitet*.

4.2.1. Fördelar och nackdelar

Alltså jag skulle vilja påstå, men det är väl då man inte tar det på allvar. Att man gör det dåligt, för då är det ett sänke snarare än att det blir bra. Du måste ha en professionell attityd till det. Till exempel teatern, alla säger att man kan spela teater. Nej, det kan man inte. Du behöver fatta vissa grundläggande saker som att stå stilla, som att prata

¹²¹ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

högt och tydligt och du kan inte sätta ihop de där två scenerna för att det funkar inte.¹²²

Intervjupersonen från Lunds Fontänhus menade att kvalitet är viktigt och att en nackdel med att använda konstnärliga uttryck kunde vara att det inte tas på allvar. Ytterligare nackdelar som fördes fram var att projektformen ofta ger väldigt temporära resultat och att man därför behöver hålla på ett tag för att skapa någonting som varar. När fokuset förflyttades till fördelar nämnde intervjupersonen att ”de kreativa grupprocesserna för den enskilde individen kan vara terapeutiska”¹²³ och att detta kan ta sig uttryck genom att deltagarna arbetar tillsammans, hjälper varandra och vågar visa sig sårbara inför varandra. Intervjupersonen tog också upp att när deltagarna vågar berätta sina personliga berättelser ökar förståelsen och det öppnar upp för att prata om psykisk ohälsa på ett kanske mer nyanserat sätt.¹²⁴

Intervjupersonen från Rädda Barnen Lund förde också fram att en fördel med att använda konstnärliga uttryck är att det stärker relationer. Det stärker relationen man har med sig själv, relationen med anhöriga och relationen till omgivningen. En annan fördel som togs upp var att skapandet kan bli en fristad, att barnen får makt och frihet till att viga en stund åt att skapa vad de vill skapa. Genom att koppla bort tankar om prestation och uppmuntra barnen till att skapa får de öva sig på att tänka kreativt och stort. Bara att de får möta en vuxen som säger ja till dem och som uppmuntrar dem till att tänka större ansågs vara en fördel. Intervjupersonen förde fram några nackdelar med just själva arbetsformen, att projektformen med aktiviteter som är frivilliga orsakar utmaningar med att verksamheten kan vara svår att planera och få grepp om. Dessutom fördes det fram att det kan vara svårt att få barnen att komma dit på grund av logistiska skäl.¹²⁵

Intervjupersonerna från Amnesty International Sverige tyckte inte egentligen att det fanns några nackdelar med att använda konstnärliga uttryck, men de hade märkt av några utmaningar, bland annat att det har varit svårt att hitta platser att hänga konsten på. De menade att det kunde handla om att olika aktörer är lite rädda att prata om känsliga ämnen och för att det ofta handlar om pengar. De underströk att det inte är lätt att nå ut idag och att de offentliga rummen har krympt. Med detta tillkommer också en utmaning med att ha goda kontakter. Dessutom tog intervjupersonerna upp att det kan vara svårt att ställa ut fysisk konst eftersom det är många saker som förväntas vara digitala idag. Vidare beskrev intervjupersonerna att fördelarna med konstnärliga uttryck var att man sticker ut och når ut. De beskrev att en bild ofta säger mer än en text och att konsten därför fångar människors uppmärksamhet.¹²⁶

¹²² Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 8.

¹²³ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 7.

¹²⁴ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

¹²⁵ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

¹²⁶ Intervjuperson 1 och 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

Intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige beskrev fördelarna med att använda konstnärliga uttryck på det här viset:

...fördelen är ju då att jag jobbar med någonting som jag själv verkligen tror på, jag tror på att konsten kan beröra, men också den här passionen som jag tror att jag och liksom vilken konstnär som helst har. Man gör ju det konstnärliga uttrycket man gör, antagligen för att man har det som en passion eller för att man älskar det eller för att det är något som driver en, ens inre liksom.¹²⁷

Ovanstående citat visar att fördelarna som togs upp handlade både om vad konsten kan bidra till och om den personliga drivkraften. Att kunna använda konstnärliga uttryck tillsammans med mänskliga rättigheter beskrevs vara en stor fördel eftersom att intervjupersonen på så vis kunde kombinera det som hen tycker är viktigt. Eftersom intervjupersonen har en roll som projektledare och som en kreativ utövare i Creators Society kunde en nackdel vara att röra sig mellan rollerna och att ibland behöva koordinera arbetet mer än att skapa.¹²⁸

Analysen kring fördelar och nackdelar visar att det finns många fördelar med att använda konstnärliga uttryck, både för utövarna och för dem som nås av de konstnärliga uttrycken. Detta syns när intervjupersonen från Lunds Fontänhus talar om att de kreativa grupprocesserna kan vara terapeutiska för individen och när intervjupersonerna från Amnesty International Sverige talar om att konst sticker ut och fångar människors uppmärksamhet. Nackdelarna som tas upp handlar om att det kan vara svårt att planera och skapa en struktur när aktiviteterna är frivilliga och fria i struktur samt när rummen för konstnärliga uttryck krymper. Oförutsägbarheten som kan kopplas till konstnärliga uttryck beskrivs vara en nackdel när det handlar om struktur, men som en fördel om man tar tillvara på det fria uttrycket. Detta talar bland annat intervjupersonen från Lunds Fontänhus om i det inledande citatet.

4.2.2. Meningsskapande

Att skapa någonting med händerna och någonting du kan visa och liksom ta med och visa till mamma och pappa eller liksom rulla ihop. Det är någonting i det också, att det har du gjort med dina händer. Det var ingenting, det var bara papper och typ träbitar, pennor, men du har gjort någonting som har mening som du kan förklara och beskriva...¹²⁹

¹²⁷ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25, s. 60.

¹²⁸ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

¹²⁹ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 25.

Ovanstående citat kommer från intervjupersonen från Rädda Barnen Lund som pratade om att skapa en tillgänglig och tillåtande skapandeprocess. Detta genom att man fokuserar på att skapa goda relationer och på att göra det enkelt att vara med. Några exempel som togs upp var att alla kan vara med i aktiviteterna, man behöver inte ha någon förkunskap av bildskapande, och att relationerna är avslappnade. Om exempelvis en förälder vill stanna kvar under aktiviteten, ta en kopp kaffe och plugga svenska är det okej. Sedan pratade intervjupersonen också om att barnens skapande kan stärka samhället genom att man satsar på deras välmående. Även att barnen i gruppen får känna att ”vi kan påverka samhället på något sätt, att inte bara acceptera allt som händer oss”¹³⁰ genom att stärkas i sitt skapande.¹³¹

Intervjupersonen från Lunds Fontänhus pratade mycket om att skapa möten och om kreativa grupprocesser. Det togs upp att om man har en gemensam startpunkt och en gemensam slutpunkt, skapar man ett sammanhang genom att flera personer löser en uppgift tillsammans.

Intervjupersonen menade att den här processen skapar mening för individerna i gruppen. Sedan underströk intervjupersonen att det svenska samhället är väldigt individbaserat och att det finns risker med att inte fokusera på kollektivet. När de arbetar med konstnärliga uttryck finns därför ett slags mål om att beröra för att skapa möten och samtal. Ett exempel som togs upp kring vad en kulturupplevelse faktiskt kan skapa var när Lunds Fontänhus var med på Humorfestivalen som var i Lund. Då användes deras lokaler och de ordnade stand-up där, vilket ledde till att det kom in folk från gatan som aldrig hört talas om Lunds Fontänhus. Intervjupersonen menade att möten som dessa leder till vad själva projektet Joint Attention handlar om, att skapa olika slags möten genom kulturupplevelser där alla är med och berörs.¹³²

Intervjupersonerna från Amnesty International Sverige uttryckte att det skulle vara svårt för dem att mäta hur mycket mening deras konst skapar för andra, bland annat eftersom de sällan bevakar sina utställningar. Å andra sidan pratade de om att deras konst skapar möten mellan Amnesty och åskådarna. Detta skulle kunna bidra till att människorna som ser konsten lär sig någonting nytt som de kanske inte hade någon aning om innan. Intervjupersonerna pekade också på att konstnärliga uttryck kan skapa mening för unga människor som kan bidra med nya initiativ och engagemang.¹³³

Intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige ansåg att ”det finns ett värde i att använda konsten för att prata om mänskliga rättigheter”¹³⁴ eftersom de tror på ”konstens kraft att beröra för

¹³⁰ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 28.

¹³¹ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

¹³² Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

¹³³ Intervjuperson 1 och 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

¹³⁴ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25, s. 63.

att skapa förändring”¹³⁵. Kreatörerna i Creators Society vill att deras konstnärliga budskap ska beröra och få mottagaren att känna. Detta genom att de fokuserar på att förmedla mänskliga upplevelser och personliga berättelser samt genom att ta tillvara på konstens förmåga att agera på ett normbrytande vis. Intervjupersonen beskrev att om konstnärliga uttryck får ta plats i rum som sällan kommer i kontakt med konstnärliga uttryck kan ett mer öppet klimat skapas, just eftersom konsten bryter normen och för att man på så vis kan prata om fler saker. Även inom själva gruppen kunde skapandet ge mening genom att arbetsmiljön ses som kreativ och inspirerande. Detta eftersom nätverket är en sammanslutning av likasinnade kreatörer som är i ett sammanhang där de både får utöva sin konst och uttrycka sitt engagemang rörande mänskliga rättigheter.¹³⁶

Analysen om meningsskapande visar att samtliga intervjupersoner anser att användandet av konstnärliga uttryck skapar mening. Intervjupersonerna från Amnesty International Sverige talar om att konsten kan bidra till att åskådarna lär sig någonting nytt. Intervjupersonen från Lunds Fontänhus talar om att kollektivet är viktigt och intervjupersonen från Rädda Barnen Lund tar upp att det är viktigt att skapa goda relationer och göra det enkelt att vara med. Intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige menar att konsten har en kraft att beröra och att detta stärker både utövare och åskådare. Att använda konstnärliga uttryck skapar uttryckligen mening för många och väcker på så vis engagemang och empati. Detta blir tydligt när intervjupersonen från Rädda Barnen Lund talar om att inte bara acceptera allting som händer, utan att man kan samlas och påverka för en förändring tillsammans.

4.2.3. Effektivitet och legitimitet

...att jobba inom mänskliga rättigheter-sfären, det är mycket såhär, resultatdrivet och att man kan visa på, liksom siffror, som ett vanligt projekt egentligen följer. Alltså att det finns vissa såhär, det här är impact-målen, det här är outreach-målen och allt som ju finns med. Men just när det kommer till kreatörer, kärnan med det kreativa har ju inte med det att göra, kärnan är just skapandet och så blir mottagandet det som det blir.¹³⁷

Här uttryckte intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige att det konstnärliga kan ses som någonting utanför det som människorättsorganisationer vanligtvis brukar göra. Till exempel pratade intervjupersonen om en självupplevd yrkeshierarki, att det har märkts av att bland annat finanssektorn och den akademiska sektorn har högre social status och ses som mer legitima än

¹³⁵ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25, s. 56.

¹³⁶ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

¹³⁷ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25, s. 66.

kultursektorn. Vidare beskrev intervjupersonen att det dessutom finns kreatörer som inte tycker att konst har någonting att göra med mänskliga rättigheter, rättvisa eller samhället. Att det inte spelar någon roll vad effekterna av konsten blir eftersom konsten är fri. Intervjupersonen menade att Creators Society ställer sig på en annan sida och tycker att konsten inte går att särskilja från samtiden och den diskriminering som sker. I deras kontakt med allmänheten har de fått positiva kommentarer, de har till exempel fått uppskattning internt hos Human Rights Watch globalt och stöd från flera internationella kollegor som tycker att de arbetar på ett smart sätt. Modevisningen i Bryssel fick också en del uppmärksamhet i media. I deras egen grupp finns också ett stort engagemang och stor frihet till att skapa det som de vill skapa. Gränsdragningarna som finns handlar om att kreatörerna behöver gå med på att de mänskliga rättigheterna är viktiga och att när Creators Society ska stå för någonting behöver också hela gruppen vara med på det och tycka att det är okej. I och med att de har en platt hierarki löser gruppen oftast saker tillsammans.¹³⁸

För intervjupersonerna från Amnesty International Sverige var det väldigt viktigt med frihet i skapandeprocessen. Intervjupersonerna pratade om att Amnesty nog bara var glada att Grupp 137 bidrar och därför har det inte satts några gränser från Amnestys håll. Däremot har intervjupersonerna haft någon aktör som sagt nej till deras konst och de har märkt av att konsten inte får vara alltför kontroversiell eftersom ”var och en är rädda om sin egen rygg på något sätt”¹³⁹. Detta kopplades samman med utmaningarna rörande att hitta platser att hänga konsten på, att man som konstnär kan känna att konsten behöver anpassas och vara korrekt för att den ska få synas. Annars tog intervjupersonerna upp att konstnärliga uttryck kan vara effektiva att använda för att berätta en historia. Här tog de exempelvis upp soiréerna som de anordnade och de beskrev att det hade kommit väldigt mycket folk dit, vilket gjorde att soiréerna blev legitima.¹⁴⁰

Intervjupersonen från Lunds Fontänhus pratade om att det var svårt att se användandet av konstnärliga uttryck som legitimt eftersom det inte alltid tas på allvar. Att frågan ”vad ska vi med teater till?”¹⁴¹ dyker upp och att de konstnärliga uttrycken ibland bemöts med skepticism. Det togs även upp att det brukar handla om kontakter och pengar, att alla inte vill satsa ekonomiskt på konstnärliga uttryck. Intervjupersonen menade att hen ofta har behövt bevisa sitt arbetssätt och att det yttersta beviset har varit att skapa teaterföreställningar av god kvalitet som berör. Om teaterföreställningarna kan beröra människor blir det på så vis ett effektivt verktyg för att nå ut med det man vill nå ut med. När det gäller gränsdragningar beskrev intervjupersonen att de försöker hitta en balans mellan att utmana och ta ett steg tillbaka. De får inte göra narr av deltagarna och tänker på deltagarnas självbestämmande, om det blir för sårbart eller utmanande för dem att dela

¹³⁸ Intervjuperson från Human Rights Watch Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

¹³⁹ Intervjuperson 1 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20, s. 46.

¹⁴⁰ Intervjuperson 1 och 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

¹⁴¹ Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 11.

sina berättelser eller uttrycka sig på ett kreativt sätt behöver de inte delta. Deltagarna har många idéer, är fria att tänka kreativt och kan påverka innehållet. Det uppmuntras, men intervjupersonen menade att det också behövs en struktur och kunskap om konstformen från exempelvis en regissör för att det ska bli bra.¹⁴²

Intervjupersonen från Rädda Barnen Lund pratade om målgruppen och förde fram att det har varit många som engagerat sig för att specifikt hjälpa ukrainska flyktingar sedan kriget bröt ut. I och med att flera barn som deltar i projektet har flytt från Ukraina ställde sig intervjupersonen de här frågorna:

Skulle det vara bättre att bara ge dem pengarna? Eller bidrar jag verkligen med någonting? Vad skulle vara det bästa sättet att använda resurserna som vi får? Även om jag tycker att min verksamhet är superviktig och jag jobbar hårt och de gillar det, men ibland tänker jag, finns det bättre sätt att arbeta med?¹⁴³

Intervjupersonen underströk att det ofta handlar om prioriteringar när det gäller resurser och att det kan vara viktigt att reflektera kring detta. Annars hade intervjupersonen märkt av att många uppskattar projektet och att aktiviteterna är bra för att få barnen och andra runt omkring att bli glada och må bra. I ledarrollen kan intervjupersonen bestämma mycket själv och hen beskrev att hen inte sätter några tydliga gränser, utan snarare uppmuntrar barnen till att tänka större. Reglerna som ändå finns var ändå att de alltid måste vara minst två vuxna på en aktivitet hos Rädda Barnen Lund och att barnen som är där ska försöka vara med på just bildskapandet så mycket som de kan.¹⁴⁴

Analysen kring effektivitet och legitimitet visar inte riktigt upp en splittring mellan utövarna och organisationerna. Snarare kan en slags splittring upptäckas mellan organisationerna och olika samhällsnormer. Flera av intervjupersonerna tar upp att det kan vara svårt att få resurser, att användandet av konstnärliga uttryck inte har särskilt hög status och att konsten inte alltid får utmana så mycket som man skulle vilja. Inom sfären för mänskliga rättigheter beskrivs konstnärliga uttryck konkurrera med andra metoder som är vanligare att använda. Å andra sidan tas ett argument upp om att konstnärliga uttryck inte har någonting med mänskliga rättigheter att göra på grund av den konstnärliga friheten. Sammantaget visar intervjuvaren att en verksamhet som kombinerar mänskliga rättigheter med konstnärliga uttryck kan möta både ris och ros. Konstnärliga uttryck uppskattas, men kan också anses vara irrelevanta och okonventionella i arbetet med att uppmärksamma mänskliga rättigheter.

¹⁴² Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

¹⁴³ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18, s. 30.

¹⁴⁴ Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

5. Slutsats och diskussion

I det här avsnittet kommer en slutsats av uppsatsens undersökning och analys att presenteras under rubriken: *Huvudrollen eller birollen?* Därefter kommer hela uppsatsen att diskuteras under rubriken: *En slags arbetsmetod?*

5.1. Huvudrollen eller birollen?

Undersökningen och analysen visar att konstnärliga uttryck används på flera olika sätt hos de fyra icke-statliga organisationerna och att synen på konstnärliga uttryck som ett tillvägagångssätt mestadels är positiv. Med frågeställningarna besvarade kan blicken riktas på uppsatsens syfte, som handlar om vilken roll konstnärliga uttryck spelar i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter hos fyra icke-statliga organisationer. En slutsats från undersökningen och analysen kan på så vis tas fram genom att göra en rollfördelning som tilldelar konstnärliga uttryck både en huvudroll och en biroll. Konstnärliga uttryck kan sägas spela en huvudroll genom att beröra för att kunna påverka. Ämnena som intervjupersonerna relaterar till mänskliga rättigheter är både specifika och stora, men gemensamt är att ämnena beskrivs kunna uttryckas och uppmärksammas allra bäst utifrån en kreativ och emotionell utgångspunkt. Intervjupersonerna talar om konstens förmåga att beröra på olika nivåer genom att kreatörerna får ett sammanhang där de kan uttrycka svåra berättelser samtidigt som både den närmaste omgivningen och den stora allmänheten blir berörda genom att ta del av konsten. De fyra icke-statliga organisationerna beskrivs vara stöttande till de specifika konstnärliga initiativen och flera aktiviteter har fått positiva reaktioner. Huvudrollen handlar på så vis om att konstnärliga uttryck är uppskattade, skapar mening och når ut till samt berör åskådarna.

Å andra sidan kan konstnärliga uttryck också sägas spela en biroll genom att metoden inte alltid tas på allvar. Intervjupersonerna talar bland annat om att förutsättningar gällande intresse och resurser varierar samt att konstnärliga uttryck inte alltid har en särskilt hög status. Att para ihop mänskliga rättigheter med konstnärliga uttryck är inte självklart eftersom det kan vara svårt att utmäta resultat från aktiviteterna och eftersom användandet av konstnärliga uttryck inte brukar vara den vanligaste arbetsmetoden när det handlar om mänskliga rättigheter. Även fast de fyra icke-statliga organisationerna satsar på konstnärliga uttryck prioriterar ingen det som sin huvudsakliga arbetsmetod. Flera av intervjupersonerna arbetar i projektform och uttrycker att de ibland stöter på utmaningar, som till exempel att resultaten kan bli temporära och att arbetet kan upplevas som en aktivitet vid sidan av den ordinarie verksamheten. Birollen handlar på så vis om att konstnärliga uttryck kan ses som en alternativ arbetsmetod som inte alltid lämpar sig att använda. Uppsatsens slutsats är därför, sammanfattningsvis, att konstnärliga uttryck spelar både en huvudroll och en biroll i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter hos de fyra icke-statliga organisationerna,

varav den tydligaste rollen handlar om konstens kraft att beröra för att kunna påverka, samtidigt som konstnärliga uttryck också agerar som en alternativ arbetsmetod.

5.2. En slags arbetsmetod?

I uppsatsens litteraturöversikt och tidigare forskning togs flera olika argument upp om huruvida konstnärliga uttryck och aktivism kan knytas samman. Konstnärliga uttryck och aktivism kunde höra ihop och förstärka varandra, men de behövde nödvändigtvis inte ha någon slags naturlig positiv inverkan på varandra. Uppsatsens egen undersökning och analys kom fram till att konstnärliga uttryck kunde spela både en huvudroll och en biroll i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter hos de fyra icke-statliga organisationerna. Uppsatsens alla delar visar tillsammans att konstnärliga uttryck kan spela flera slags roller beroende på hur de används och i vilket sammanhang de används i. Budskapen som de konstnärliga uttrycken sänder ut beskrevs också kunna variera och tolkas på många olika sätt. Dessutom, vissa gemensamma drag gick att upptäcka hos de fyra icke-statliga organisationerna, men också olikheter i och med att de arbetar på olika sätt och fokuserar på olika specifika frågor.

Här skulle framtida forskning kunna fortsätta analysera hur konstnärliga uttryck fungerar som en slags arbetsmetod i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter i ännu fler sammanhang. Den här undersökningen skulle kanske ha fått ett annat resultat om andra typer av organisationer i andra miljöer hade granskats. Andra typer av icke-statliga organisationer och andra slags aktörer, som till exempel kommuner, företag eller myndigheter, hade varit intressanta att analysera för att få en bredare uppfattning om var och hur konstnärliga uttryck används. Miljöer i andra länder skulle också kunna granskas för att utforska vilket utrymme olika samhällssystem ger till användandet av konstnärliga uttryck. Det skulle även vara intressant att titta närmare på olika slags definitioner av mänskliga rättigheter i fler kreativa miljöer eftersom både det teoretiska ramverket och intervjupersonerna talade om att konstnärliga uttryck har förmågan att expandera förståelsen av vad mänskliga rättigheter är för någonting.

Ett annat perspektiv som framtida forskning skulle kunna undersöka är ifall användandet av konstnärliga uttryck ens skulle kunna gå att definiera som en slags arbetsmetod. En svårighet som uppkom i den här uppsatsen och som också skulle kunna uppkomma i framtiden är att mäta effekterna av konstnärliga uttryck. Till exempel menade intervjupersonen från Human Rights Watch Sverige att den kreativa skapandeprocessen ofta blir som den blir och är svår att styra från början. Antologin *Peacebuilding and the Arts* talade om att effekterna av konstnärliga uttryck handlar om hur de används och att det därför kan vara givande att arbeta med olika användningsområden där man kan anta att konstnärliga uttryck kan inta en positiv och stärkande roll. Jelineks kritik mot en nyliberal fixering kring att mäta och effektivisera konsten menade också

att konstnärliga uttryck i grunden inte är till för att tämjas och kontrolleras. Dessa exempel från uppsatsen visar att konstnärliga uttryck kan fungera mer som en kreativ process än en given arbetsmetod. På så vis kan relationen mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter både ringas in och vara oförutsägbar, samt ha olika betydelser i olika slags kontexter. Uppsatsen skickar därför, avslutningsvis, vidare frågan om hur väl konstnärliga uttryck faktiskt passar till att spela rollen som en arbetsmetod i uppmärksammandet av mänskliga rättigheter och lämnar över sitt eget bidrag till den akademiska diskussionen om relationen mellan konstnärliga uttryck och mänskliga rättigheter.

6. Referenser

Amnesty International Sverige, Kontakta oss, *Amnesty International Sverige*, <https://www.amnesty.se/om-amnesty/kontakta-oss/> (Hämtad 2023-04-19).

Amnesty International Sverige, Vår metod - hur jobbar vi?, *Amnesty International Sverige*, <https://www.amnesty.se/om-amnesty/vad-ar-amnesty/var-metod-hur-jobbar-vi/> (Hämtad 2023-04-19).

Arvidsson, Malin, Halldenius, Lena & Sturfelt, Lina (red.). *Mänskliga rättigheter i samhället*. Malmö: Bokbox Förlag, 2018.

Banki, Susan. Art is happening in Myanmar, and outside of it: transnational solidarity art. *Globalizations*. 2023: 1-17.

Brinkmann, Svend. Unstructured and Semistructured Interviewing. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 424-456. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok.

Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e upplagan, Stockholm: Liber, 2018.

Burbridge, Paul & Stevenson, Geoffrey. Peacebuilding and the Theatre Arts. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 375-393. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok, s. 378.

CONCORD Sverige, Det här är vi - Medlemmar, *CONCORD Sverige*, 2020, <https://concord.se/det-har-ar-vi/medlemsorganisationer> (Hämtad 2023-04-26).

CONCORD Sverige, Startside, *CONCORD Sverige*, 2020, <https://concord.se/> (Hämtad 2023-04-26).

European Union Agency for Fundamental Rights. *Exploring the Connections Between Arts and Human Rights*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017_arts-and-human-rights-report_may-2017_vienna.pdf (Hämtad 2023-05-04)

Farmer, Leah & Milos, Rachel. Graffiti: Giving Voice to the Indigenous. *DePaul Journal for Social Justice*. Vol. 5, nr. 2, 2012: 409-419.

Gayle, Damien, "Just Stop Oil activists throw soup at Van Gogh's Sunflowers", *The Guardian*, 14 oktober 2022.

<https://www.theguardian.com/environment/2022/oct/14/just-stop-oil-activists-throw-soup-at-van-goghs-sunflowers> (Hämtad 2023-05-24).

Goodreads, Nina Simone, *Goodreads*, 2023,

https://www.goodreads.com/author/show/50754.Nina_Simone (Hämtad 2023-05-12).

Grammy Awards, Shervin Hajipour Receives Best Song For Social Change Award For "Baraye", *Grammy Awards*, 2023,

<https://www.grammy.com/news/shervin-hajipour-baraye-winner-best-song-for-social-change-watch-2023-grammys-65th-grammy-awards-acceptance-speech>, (Hämtad 2023-05-24).

Halldenius, Lena & Tullberg, Andreas. *Uppsatsinstruktionen*. Lund: Avdelningen för mänskliga rättigheter på Lunds universitet, 2022. PDF (Hämtad 2023-04-18).

Hardbarger, Tiffanie & Maguire, Cindy. Explorations of an arts-based activism framework: ARTifariti International Art and Human Rights Meeting in Western Sahara. *Interface: A Journal on Social Movements*. Vol. 10, nr. 1-2, 2018: 38-69.

Hawksley, Theodora & Mitchell, Jolyon. Introduction. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 1-31. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok.

Human Rights Watch, Sverige, *Human Rights Watch*, 2023,

<https://www.hrw.org/sv/about/get-local/sweden> (Hämtad 2023-04-19).

Intervjuperson 1 & 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

Intervjuperson 1 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

Intervjuperson 2 från Amnesty International Sverige, i Halmstads kommun och okänd kommun. Två personer, digital enskild intervju 2023-04-20.

Intervjuperson från Human Rights Watch, i Halmstads kommun och okänd kommun. Digital enskild intervju 2023-04-25.

Intervjuperson från Lunds Fontänhus, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

Intervjuperson från Rädda Barnen Lund, i Lunds kommun. Enskild intervju 2023-04-18.

Jelinek, Alana. *This Is Not Art: Activism and Other 'Not-Art'*. London: I.B Tauris, 2013.

Kickasola, Joseph G. Catalyzing Peace: Re-humanizing Through Embodied Experience of Cinema. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 281-304. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok.

Leavy, Patricia (red.). *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok.

Leavy, Patricia. Introduction. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 1-20. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok.

Lederach, John Paul. Music Writ Large: The Potential of Music in Peacebuilding. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 139-156. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok.

Lettinga, Doutje & Kaulingfreks, Femke. Clashing Activisms: International Human Rights Organizations and Unruly Politics. *Journal of Human Rights Practice*. Vol. 7, nr. 3, 2015: 343-365.

Lunds Fontänhus, Joint Attention, *Lunds Fontänhus*, 2023,
<https://lundsfontanhus.se/enheter/joint-attention/> (Hämtad 2023-04-27).

Lunds Fontänhus, Om Lunds Fontänhus, *Lunds Fontänhus*, 2023,
<https://lundsfontanhus.se/vart-hus/om-oss/> (Hämtad 2023-04-17).

Lunds Fontänhus, Vad är ett Fontänhus?, *Lunds Fontänhus*, 2023,
<https://lundsfontanhus.se/vart-hus/vad-ar-ett-fontanhus/> (Hämtad 2023-04-17).

Lunds kommun, Hitta förening, *Lunds kommun*, 2022,
<https://lund.se/uppleva-och-gora/idrott-motion-aktiviteter/hitta-forening> (Hämtad 2023-04-26).

Lunds universitet, LUBsearch, *Lunds universitet*, 2023,
<https://eds.s.ebscohost.com/eds/search/basic?vid=0&sid=e785425e-33f8-4196-ab6e-7e11f0785794%40redis> (Hämtad 2023-04-27).

Mitchell, Jolyon. Peacebuilding Through the Visual Arts. I *Peacebuilding and the Arts*, Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.), 35-70. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok.

Mitchell, Jolyon, Vincett, Giselle, Hawksley, Theodora & Culbertson, Hal (red.). *Peacebuilding and the Arts*. Schweiz: Springer International, 2020. E-bok.

Nilsson, Frida L. *Självklart och oklart - Mänskliga rättigheter som kunskapsinnehåll i gymnasieskolan*. Diss., Lunds universitet, 2022, s. 17.

Parry, William. *Against the Wall: The Art of Resistance in Palestine*. London: Pluto, 2010.

Ristovska, Sandra & Price, Monroe Edwin (red.). *Visual Imagery and Human Rights Practice*. Cham (Schweiz): Palgrave Macmillan, 2018. E-bok.

Rädda Barnen, Rädda Barnens lokalförening i Lund, *Rädda Barnen*, 2023,
<https://www.raddabarnen.se/medlem-och-volontar/lokalforening/syd/skane-lan/lund/> (Hämtad 2023-04-17).

Saldaña, Johnny. Qualitative Data Analysis Strategies. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 876-911. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok.

Sliwinski, Sharon. Sexual Violence in the Field of Vision. I *Visual Imagery and Human Rights Practice*, Ristovska, Sandra & Price, Monroe Edwin (red.), 185-202. Cham (Schweiz): Palgrave Macmillan, 2018. E-bok.

Steinbock, Eliza, Ieven, Bram & Valck, Marijke de (red.). *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience*. New York: Routledge, 2021. E-bok.

Traianou, Anna. The Centrality of Ethics in Qualitative Practice. I *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2:a upplagan, Patricia Leavy (red.), 86-110. New York: Oxford University Press, 2020. E-bok.

Umeå universitet, Oxford - skriva referenslista, *Umeå universitet*, 2019,
<https://www.umu.se/bibliotek/soka-skriva-studera/skriva-referenser/oxford-skriva-referenslista/>
(Hämtad 2023-04-27).

Watson, Keri. Practicing Aesthetic Resilience through Collaboration. I *Art and Activism in the Age of Systemic Crisis: Aesthetic Resilience*, Steinbock, Eliza, Ieven, Bram & Valck, Marijke de (red.), 169-178. New York: Routledge, 2021. E-bok.

7. Bilagor

7.1. Informations - och samtyckesbrev

Hej!

Vi har genom mejlkontakt bestämt att ha en intervju imorgon klockan X på plats Y. Intervjun kommer att ta cirka en timme och jag kommer att ta lite anteckningar samt spela in intervjun för att kunna transkribera materialet. Du kommer att benämnas med din arbetstitel i min kandidatuppsats och jag kommer alltså inte att använda ditt namn. Däremot kommer ditt namn finnas med i mitt oredigerade material. Den färdiga kandidatuppsatsen kommer att bli publicerad och offentliggjord i LUP Student Papers. Dina svar kommer specifikt att användas i uppsatsens analysdel där jag kommer att svara på dessa frågor:

- Hur använder de fyra icke-statliga organisationerna konstnärliga uttryck i sina respektive arbeten med att uppmärksamma mänskliga rättigheter?
- Hur ser de fyra icke-statliga organisationerna på användandet av konstnärliga uttryck som ett tillvägagångssätt för att uppmärksamma mänskliga rättigheter?

Den här intervjun är organiserad av oss tillsammans och du har rätt som informant att avbryta din medverkan när som helst utan att behöva uppge något skäl för det. Min bedömning är att ingen känslig information kommer att efterfrågas under intervjun, men du som informant behöver inte svara på en fråga om det skulle kännas obekvämt. Det är viktigt att miljön under intervjun är öppen, tillåtande och bekväm. Med det sagt, känns dessa villkor och förutsättningar bra för dig? Samtycker du till att bli intervjuad och delta i min studie?

Vi ses imorgon!

Vänliga hälsningar, Linnea Ljungberg.

7.2. Intervjufrågor

Kategori 1: Användandet av konstnärliga uttryck

1. Hur arbetar du med mänskliga rättigheter eller rättighetsfrågor i din organisation?
2. Hur använder ni konstnärliga uttryck (som till exempel bildkonst, musik, litteratur, film, teater och dans) för att uppmärksamma mänskliga rättigheter?
 - Skulle du vilja ge ett exempel på hur det här ser ut i praktiken?
 - Hur kommer det sig att ni arbetar på det här viset?
3. Finns det någon specifik målgrupp som ni väljer att arbeta med när det handlar om användandet av konstnärliga uttryck?
 - Varför just den här målgruppen?
4. Finns det någon specifik miljö som ni väljer att arbeta i när det handlar om användandet av konstnärliga uttryck?
 - Varför just den här miljön?

Kategori 2: Konstnärliga uttryck som tillvägagångssätt

5. Vilka fördelar har du märkt av i användandet av konstnärliga uttryck för att uppmärksamma mänskliga rättigheter?
6. Vilka nackdelar har du märkt av i användandet av konstnärliga uttryck för att uppmärksamma mänskliga rättigheter?
7. Anser du att ert användande av konstnärliga uttryck skapar engagemang och mening?
 - Hur?
 - För vilka?
8. Anser du att ert användande av konstnärliga uttryck skapar möten mellan människor och bidrar till inkludering?
 - Hur?
 - För vilka?

9. Har du upplevt konstnärliga uttryck som effektiva och legitima att använda för att uppmärksamma mänskliga rättigheter?
 - Varför?

10. Har ni bestämt eller diskuterat om någon gräns för hur fria och utmanande de konstnärliga uttrycken får lov att vara?
 - Hur har ni tänkt?

11. Finns det någonting mer som du skulle vilja tillägga?